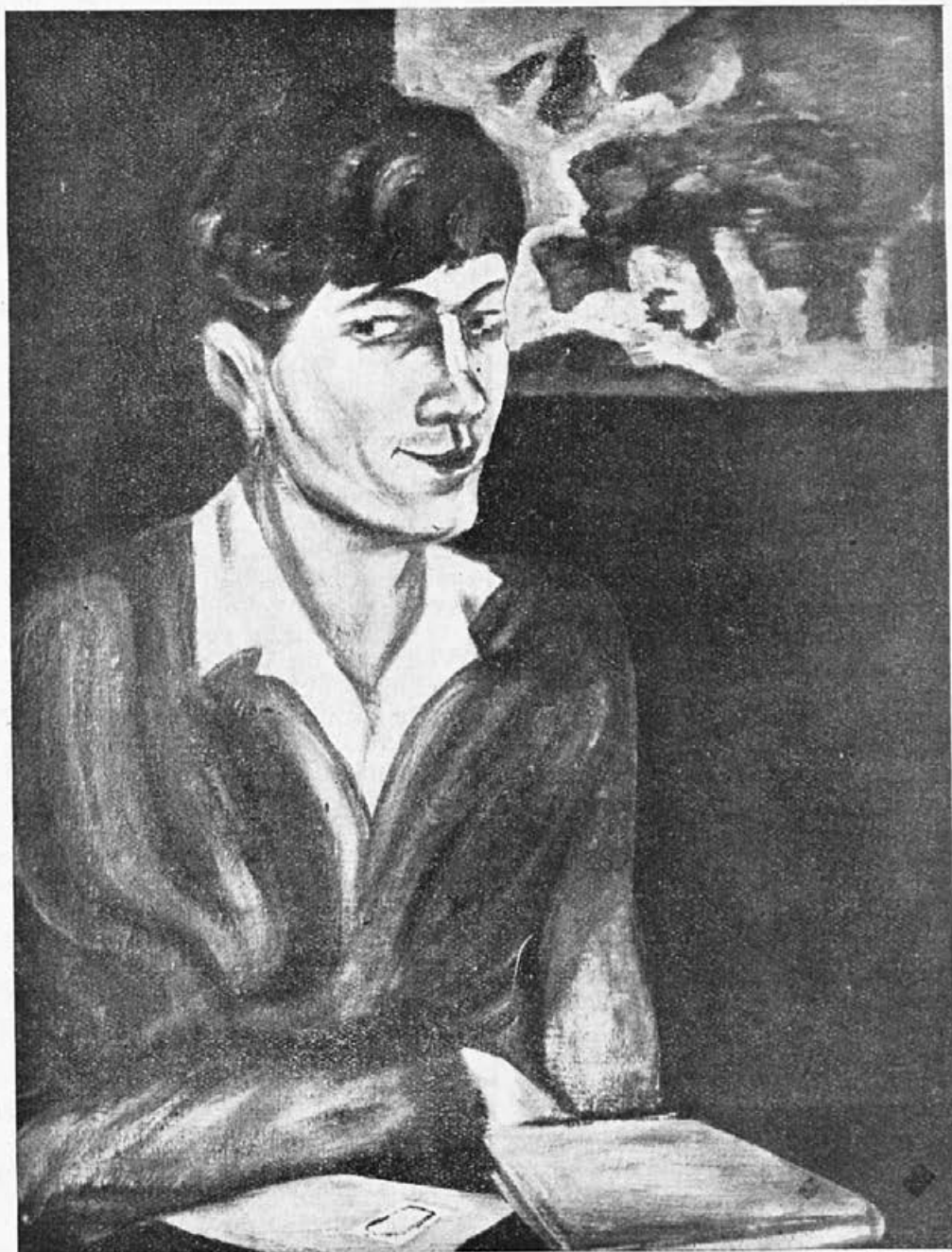

Družina

LETNIK II.

OKTOBER 1930.

ŠTEVILKA 10.

Ivan Čargo: Podoba študenta.

Ivan Pregelj:

Magister Anton.

Roman iz šestnajstega stoletja.

9. »Pavle, kam te podi Gospod?«

V najlepšem poletju je potoval magister. Solnce mu je palilo obraz in pleča, prašne ceste so ga ubijale, trpel je žejo in glad. Nevihte so ga srečavale, prale in se razgubile, da je zopet hodil v solncu. Imel je smer in priporočilna pisma. Pa ga ni tolažilo. Vsebolj se je uverjal, da išče le še potepega človeka, ki nima več ciljev, temveč gre, kakor ga nese. Minil je bil Sase in mesto Lipsko. Potoval je skozi dežele, kjer so ljudje govorili jezik, ki ga je umel. Našel je dobre ljudi, ki so strahoma verovali, da se bliža konec sveta, in se tajili pred številnimi nasprotniki, da so v srcu še vdani stari cerkvi. Našel je pa tudi brezmejno zblojenih, ki so jih begale norčave pripovedi o presramotnih znamenjih, o teletu, ki je podoba paže v Rimu, o paganstvu in krvoželjnosti katoliških škofov. Čul je večkrat, da so pripovedovali o nekem škofu, ki da je dal zašiti ubogega kmeta, katerega je zasačil na lovu, v jelenjo kožo in nato naščuval pse nanj. To in podobno je čul in vedel, da Luthrovi pridigarji širijo take vesti, da propovedujejo in pojejo in jim ljudstvo veruje. Srce se mu je stiskalo v mislih na Pavleta. »Hodi pred menoj. Denarja nima, pa prosjači in poje za dar, kakor sem pravkar čul, in pogublja svojo dušo in duše nešteti. Moj Bog, moj Bog! Ali mu bo mogel Bog odpustiti te grehe?« Potem pa je zopet srečaval grozote, ki jih je bil povzročil verski razkol. Seme Luthrovih nauk je šlo v klasje. Videl je pobegle redovnike, prazne samostane, podrti pobožna znamenja, strašno oskrunjene oltarje in svete podobe. Bil je priča, ko so svinjam vrgli ciborij poln posvečenih hostij, bil je priča, ko so na javnem trgu pri plesu z mašniškimi oblačili glumili sakramente svete povelji, svetega poslednjega olja in mašniškega posvečenja. Nekoč je prenočil v krčmi, kjer so pijani študirani ljudje posvečevali malovredno dekle za opatinjo. Tistokrat je magistra vrglo zopet na cesto. Hotel je biti rajši na polju, na dobravi, pa četudi med roparji. Šel je vso noč, ki je bila mlajeva, nevede kam. Tedaj je zagledal v daljavi pred seboj odsvit ognjev. V dobri uri je dospel. Našel je prečudne romarje, ki so taborili v prostem polju. Stopil je mednje. Klici bolečin, kletev, molitev; blazna in blodna pesem ga je zajela. Iskal je zmedeno, ali ni morda zašel, kakor je nekoč bral v prelepi italijan-

ski pesmi, v sam pekel. Ob ognjih so ležali in sedeli moški in ženske, večinoma še mladi, a strašno bolni, vsi razjedeni od gnusnih gnojnih ran, pokriti z garjami in smradnimi lišaji. nekateri bolj strahotam podobni kakor ljudem, z obrazi, ki so jim bile oči iztekle, ustnice in nosi odgnili, še drugi, ki so imeli vrstove nagnite kakor da jih je mesarila razjarsena zver. Sto rok se je dvignilo potniku nasproti. Nekatere so bile oborožene z noži. In tedaj se je magistru približala mlada ženska in mu ponujala orožje, naj jo umori. Magister je bežal. Pot ga je pokrival, lakotnice so mu plale. A strašne slike in strašni smrad sta šla za njim.

Potem je prišel v Frankfurt in poiskal moža, kateremu ga je bil priporočil Melanchton v Wittembergi. Našel ga je. Bil je Melanchtonov učenec. Prej pa je bil avguštinec, brat Miha Styfel, »propovednik, prerok in računar,« kakor ga imenujejo sodobniki. Magister je našel čudnega zanesenjaka, ki ga je sprejel prijazno, ga pogostil, a mu po obedu bral svojo računsko knjigo: »Ein sehr wunderbarliche wortrechnung. Sampt einer merchlichen erklerung Alicher Zalen Danielis von der Offenbarung.«

Magister je trpel ob ničemurnosti pobelega avguštince. Spoznal je tudi njegovega prijatelja učitelja Andreja Muskula, nekakega Pavliho, ki je govoril glupo o zakonskih rečeh in bil še bolj ničemurno ponosen na svoje knjige kakor »brat« Miha.

O Pavletu je vedel Styfel malo povedati. Vedel je, da je nekako deset novih propovednikov in učiteljev na poti v Gdansko. Ali so že šli mimo, ni vedel. Pa ga tudi očitno ni kdovekaj zanimalo. Vedno zopet je obračal pomenek na svoje številke, ugibal in hotel, da bi mu magister pritrjeval. Magister končno že ni več vedel, ali ima pred seboj resnega človeka ali domišljavca brez zdrave pameti. Poslovil se je in stopil v hladni večer. Jesen je bila blizu.

Šel je ob mestu in iskal potov v vse štiri vetrove, dokler se ni zmrabilo. Iz ravni so vstajale megle. Na vzhodu je vzrastel mesec, ogromen, krvav. Brezmejna slabost je obšla magistra in je zaplakal v mrak.

»Pavle, Pavle! Kam te podi Gospod?«

Tako je nastopil pot v zime in mrazove. Pastir, zvest do konca.

10. »Pavle, ali me poznaš?«

Magister je stokal, napenjal še zadnje moči, da je hroplo v njem, kakor da se mu lomi v drobovju. Komaj je še verjel, da dojde srečno. Že ni več mogel misliti in že ni več čutil, ali se še nahaja na cesti, ali pa je že zašedil z nje v polja in močvirne dobrave.

Vse bolj divje se je gnal vihar od severa. Nesel je v gluho in temno noč že prve snežne kosme. Magister je vedel, da se bo sneženi metež zdaj pa zdaj zgostil. Vihar je tulil iz temne daljave vse huje. Za trenutje pa je ta šum utihnil, vihar je molčal. Magister, ki se je bil z vso težo svojega telesa pognal, je padel na obraz. Obšla ga je skušnjava, da bi obležal in zatisnil oči v kratek spanec. Tedaj ga je vrglo kvišku. Zaslišal je prav blizu pasji lajež. Isti trenutek je videl, da je zagorela v temi pred njim slabotna luč.

»Jezus, Marija, pomagajta mi!« je vzdihnil in se uravnovesil. Omahnil je proti luči, šel omotičen. Pred njim je vzrastlo iz teme mračno poslopje. Magister se je privlekel do vrat in se zgrudil. Tedaj se je obudil z vso silo vihar. Snežni metež je trenutno zatel ravan. Magister je še videl, da se mu je v trenutku pobelila od snega obleka, potem je izgubljal zavest. Z zadnjimi močmi je udaril po vratih in zaklical:

»Na pomoč!« — — —

Ko se je osvestil, je sedel v nizki in topli sobi pred preprostim človekom. Pogled na steno mu je povedal, da je pri katoliških ljudeh. V kotu med stenama na malem podstavku je namreč stala lesena podoba božje Matere. Pred njo je brlela luč. Bila je vsa razsvetljena v sobi. Magistru se je toplo zgenilo v srcu. Drobni svit pred sliko nebeške Kraljice ga je bil privedel v zavetje. Pa ni imel časa niti spraševati niti ugibati. Iz sobe na levo so bila vrata. Tam onstran je bil hlev. Iz tega hleva je tisti trenutek udaril neskončno presunljiv človeški glas. Magister je planil. Tedaj je vstal tudi možki, ki je bil v hiši, in dejal po poljsko:

»Ne hodi. Siromak je kot si ti. A te noči ne bo preživel.«

»Kdo je?« je vprašal magister. »Ali je tvoje in moje vere?«

»Ne vem,« je odvrnil Poljak in vprašal dokaj zaupneje:

»Pa ali tudi častiš nebeško našo Mater?«

»Častim,« je odgovoril magister in ga zahvalil za rešitev. Čudil se je sicer, kako da je edini človek v hiši. Poljak je povedal, da gospodarita z bratom, ki je na potu v Gdansko in se vrne šele čez nekaj dni. Magister mu je povedal, da je duhovnik. Tedaj je Poljak planil in se zgrudil spoštljivo predenj. Magister ni mogel ubraniti, da bi mu ne bil mož po ljubil roke. Tedaj pa je v hlevu zopet zavpilo. Poljak se je zravnal in povedal o bolniku, da ga je pred nekaj dnevi pobral onemoglega na poti, ga zanesel v hlev, mu dal piti in jesti, a da se bolni ni dotaknil ne jedi ne pijače, ker pada iz ene nezavesti v drugo.

Magister se je spomnil italijanskega delavca pred Padovo, ki je bil poslal očeta domov.

»Pelji me k njemu,« je dejal zato prevzet od trenutnega usmiljenja. Poljak je molče našgal lojenko in odprl v hlev. Pokazal je na slamo. Magister se je približal. Poljak je posvetil. Magister je spoznal strašno bolan obraz. Spoznal ga je. Poznal je tudi gnusne gnojne rane. Videl jih je zadnjič na potu, ko je bil zašel v čudno taborišče, kjer ga je mlada ženska z nožem v roci prosila, naj jo ubije. Magister je topo strmel. Potem pa je strepetal in se zgrudil na kolena. Bolni je odprl oči.

»Pavle, ali me poznaš?« je zavpil magister, spoznavši v gnusno bolnem svojega tako dolgo iskanega izgubljenca, svojo ubogo zašlo ovco.

Pomignil je Poljaku, naj gre. Nato je vpraševal:

»Pavle, kajne! Govoriti ne moreš več, a umeš me?«

Oni je trenil z očmi.

»Umeš!« je dejal duhovnik. »Pa boš povedal, kar te bom vprašal. Umeš?«

Zopet je oni dal znamenje.

»Mojo formato imaš. Torej veš, da sem duhovni in imam pravico grehe odpuščati?«

Bolnik je pritrdil in šel s pogledom v stran, da je opazil magister malo brašno, ga razvil in našel svoje listine. Nato pa je zopet pokleknil k bolniku in dejal:

»Pavle, ali veš, da boš kmalu umrl?«

Bolniku se je spačilo lice. Nepopisno bridek vzklík se mu je izvil. Iz bolnih pljuč je hroplo pošastno.

»Pavle, ali hočeš biti spet, kar si bil po materi?« je prosil magister; »ali hočeš, da te spovem, kakor je zapovedano po naukih svete rimske Cerkve? Pavle, druge rešitve ni več zate!«

Zopet je oni strašno ječal. Tedaj je začel magister moliti. In ko je odmolil, je začel spraševati...

Bolnik se je zopet onesvestil sredi spraševanja. Magister je molil in čakal. Ko je videl, da se je oni spet zavedel, je spraševal znova. Vse je preprašal in dejal:

»Ali obžaluješ?«

Pa se je domislil še enega in rekel:

»Pavle! Ali veš, da se je škof Vrban ubil, ker so mu zlikovci stopnice z vodo oblili? Pavle, za sveto božje ime, ali si bil med njimi?«

Nečloveško je zastokal bolnik.

»Bog ti bo odpustil, le skesaj se!« je rekel magister, dvignil roko, molil in ga odvezal. Bolniku se je lice nekam razvezalo, ustnice so gibale in krotile krč, ki se jih je prijemal. Magistru se je zdelo, da hočejo reči in prositi:

»Odpustitel!«

»Pavle!« se je tedaj raznežil magister. »Pojdi z Bogom! Hudo si grešil. Zato te je Bog udaril. A pogubil te ne bo. Umri pokojno!«

Bolnik je ginil. Magister je poklical Poljaka in mu velel, naj poklekne. Poljak je poslušal. Moža sta molila. Zunaj je tulil vihar s snegom. Živina v hlevu je sopla pokojno. Ko se je jutro svitalo, je bil Pavle izdihnil. Magister je iskal pri sebi, da bi denarja našel za pogrebne stroške. Našel ni niti beliča. A tri ure proti severu je ležalo mesto Gdansko, tisoč ur hoda daleč od solnca, Krasa in vikarja Jože v Štanjelu...

II. Vrnitev.

Bilo je v poznih pomladnih dneh, teden po binškojih. Vikar Matej v Koblji glavi je imel gosta, gospoda vikarja Jožo iz Štanjela. Po deželi je hodil na cesarsko željo kot vizitator komenski župnik in cesarski miloščinar v spremstvu deželnega glavarja Adama Dornberga in še prisednikov biljanskega župnika Janeza Nušiča in ločniškega Miklavža Reje. Gospodje so skušali priti zmedam, ki so jih bili povzročili luteranski propovedniki po deželi, do živega in Glušič sam je bil nasvetoval cesarskim potrebno vizitacijo. Vikar Matej in Jože sta bila zato tudi šla v Komen in se vrnila vedra. Izpričala sta se, da sta posštena in vzorna. Skupno sta se stara gospoda nato vrnila in Matej je zadržal Jožo. Pri obedu, ki jima je, lačnima od poti, teknil, sta se starčka zgovorila prijateljsko, po svoje. Nekam pikro sta občevala med seboj, da bi bil nepoučeni mislil, da sta sprta. Pa sta bila le tako vajena in v družbi sta bila celo namenoma še bridkejša. Tako tudi zdaj, ko sta bila popila vsak svojo merico vina in sta oba vedela, da vleče za jedilnim oknom v kuhinji nekdo njiju besede na uho.

Dejal je Jože:

»Prijatelj gori in doli! Kar je preveč, je preveč. Ali se ne slišiš, da me celo v besedi posnemaš?«

»Odkdaj neki?« je bil osoren Matej.

»Od mladosti sem vaju, da zinem oblevno. Pa me oponašaš. Ne taji, da me ne! Ali me nisi pačil pred cesarskimi? Glej, Matej, če bi klel, kar se hvala Bogu, ne godi, ti bi mi še kletev iz ust pobral. Sploh pa se tudi sicer spakuješ po meni.«

»Naprimera s to puščavniško sobo in ono lino tam, boš dejal?«

»Puščavništvo je tvoja misel,« je menil Jože. »ne misli pa, da je kaj posebno novega. Smejejo se ti ljudje, poboljšal s tem nisi nobenega in rajni prijatelj Luka je bil istega mnenja.«

»Ne kliči Luke,« je bil podobno nevljuden Matej. »povedal ti bom, kaj je mislil o tebi.«

»Molči,« je vzkliknil štanjelski gospod. »Davno že sem mu odpustil, da je včasih imel gobec mesto ust.«

Tako sta se besedila gospoda še nekaj časa. Potem sta se lepo izmirila in počela nov pogovor: Omenila sta Kobenceljeve v Štanjelu, zlasti mladega Janeza, ki je bil dosegel že visoko cesarsko odlikovanje. Potem sta se spomnila davnih šolarjev, škofovih sorodnikov Tkalčiča in Bogatca. Vikar Jože je prišel ves v ogenj, ko je pravil, da sta stopila v red novih menihov. Potem pa je gospod Jože vzdihnil in molčal dolgo.

»Saj vem, da spet premišljaš o tistem magistru,« je dejal vikar Matej.

»Mislim,« je dejal trpko Jože. »kaj ne bi? Že tri leta ni nobenih vesti o njem. Ubogi človek! Ubili so ga kje, pa še celo oni njegov zavidljivec Stradiot, ki je tudi izginil, kakor da je v vodo padel.«

»Tvoja Mica,« je menil kobljeglavski gospod, »je torej zastoj kupila plašč.«

»Sirotina!« je dejal toplo vikar Jože. »Zaradi nje, pa prav zaradi nje mi je še huje, da se ni vrnil. A Mica upa in upa. In ko sem pred včeranjem odšel z doma, je kar najbolj krepko verjela, da bo kmalu nova maša.«

»Kako more verjeti tako vdano?«

»Sanjalo se ji je, trikrat zapored, da se je kajfež vrnil.«

»Kajfež,« se je nasmehnil Matej.

»Ne opočitaj mi, saj ga ne psujem,« se je vznemoljil vikar Jože in so mu solze orosile oči. »Ne psujem ga. Rad ga imam tako, da bi se smejal in jokal. Če le pomislim, kako je z oltarskim zvoncem šel po svetu, pa se, vestni človek, šest ur hoda vrnil, da bi krivičen ne bil.«

»Naj ga Bog varuje, kjerkoli se mudi!« je dvignil Matej čašo z vinom.

»Naj ga nazaj pripelje,« je odzdravil Jože in sta pila. Pa še nista bila položila vrčev na mizo, ko je zunaj potrkalo. Vikar Matej je stopil odpirat. Visok človek se je sklonil v sobo in pozdravil. Duhovnika sta ostrmela. Došlec je stegnil roko. Vikar je prijel zanjo, pa je ugibal ali imajo drvarji ali pa kovači tako žuljave, trde in krepke dlani. Še ni do mislil, ko je zavpil vikar Jože in se vrgel prišlec naproti.

»Kajfež Tone! Magister, duša kraševska, Uliš ti, nesrečni! Si prišel, si prišel?«

»Sem prišel,« je dejal mirno magister, »in vabim oba gospoda na novo mašo. Pridigal mi bo pa sam gospod Glušič; stregla mi bosta vidva.«

»Tako je dogovorjeno že šest let,« je dejal vikar Matej.

»In jaz sem diakon.« je rekel vikar Jože.

»A cerkev volim jaz in sem zbral štanjelsko.« je rekel magister in dodal: »Zaradi Mice, ki mi je kupila plašč.«

Vikarja sta držala magistra vsak za eno roko; zdaj sta čutila trde roke oba. Magister je dejal pohlevno se nasmehnivši:

»Žuljave so, pa so od dela. Sramotnega niso ne počenjale ne prijemale.«

»A Pavle, tvoja ovca izgubljena?« je vprašal tedaj vikar Jože.

»Umrli!« je odvrnil magister. »A dušo sem mu rešil.«

Oba vikarja sta ga vlekla k mizi in posadila v stol za izredne goste. In ko je sedel, sta se starca spogledala.

»Luka ni, Tone pa je! Kaj deš, Matej?«

»Dem, da je več storil ko rajni Luka s tremi gonjači.«

»Torej bi bili zopet trije?«

»Trije!«

»Bedeči!«

»Žerjavil!«

»Če bo hotel v najino družbo.«

»Če bo rekel in sprejel, kar imava midva.«

Oba vikarja sta zapela nato isti čas, na vsa usta:

»Vigilo!«

»Čujem!« je odzdravil magister.

In dva tedna pozneje je bral prvo sveto mašo; potem še tri naročene in še za dušo gospoda Vrbanja, ki ga je bil posvetil...

* * *

Teta Mica je darovala novemu mašniku obljubljeni zeleni plašč. Vikar Jože mu je poklonil zlat kelih. »Če je Mica dala vse prihranke, ali naj dam jaz manj?« je dejal. Grajski gospod Krištof z ženo Ano Logarjevo je obečal duhovno botrstvo in pripravljaj v gradu novemu mašniku in njegovim gostom slavnostni obed. Novi mašnik magister Anton pa je vsak dan hodil še v eno šolo, najtežjo, kar jih je kdaj obiskoval. Kobljeglavski gospod Matej ga je vadil, da bi se po predpisih obnašal pred oltarjem, učil ga trkati se na prsi, poklekati, obračati se, povzdigovati, kaditi, sedeti, klečati in stati. Ni mogel biti zadovoljen s svojim učencem, ki ni znal ustreči kljub vsej dobri volji in se sam nase jadal, obupoval in s svojo tegobo razburjal učitelja, še bolj pa vikarja Jožo, ki ni bil tako zunanje več mašniškemu poslu kot gospod Matej in se je zato bridko spopadel s tovarišem iz Kobljeglave.

»Satis — dovolj.« je zavpil, ko je bil magister že v dvajsetič prevadil vse kretnje pri maši, ne da bi še bil zadovoljil vaditelja. »Satis, pravim! Ne ubij ga no, saj ga ne vežbaš za vojaka ali glumca.«

»Po predpisih.« je ugovarjal gospod Matej. »Po predpisih.« je popuščal in vendar zahteval. »Čast mu, da je učen in magister. Čast mu, da je vreden in je dobil po pravici posvečenje. Čast mu, da ga je izvolil sam gospod Izveličar, kateremu je celo tako sličil, da je prav po Pismu izgubljeno ovco nosil na rokah. Za vse to mu čast. Goden za oltarsko službo pa še ni. Saj se obnaša kakor kovač pred nakovalom in je vsak trenutek še bolj neroden. Porro tractatur, torej! Nadaljujva. Ponoviva od začetka. Vstop. Introibo . . . moja krivda, bij se na prsa! Slovesneje, mehkeje, ne tako trpko — Bog se me usmili. Ne gre pa ne gre.«

»Daj mu že mir, iz uma ga boš spravil.« je ugovarjal vikar Jože. »Saj si krivoverski, če ne zameriš, Matej. Samo svečenstvo te je. Bog pa ne gleda na zunanost, v srce gleda in dušo. On ve, da je vreden ta novi njegov učitelj, ve. Ti pa grešiš, če mu hočeš kretnjo odvaditi, ki mu jo je Bog dal. Amen!«

»Predpisi.« se je vdajal Matej. »Le kako naj ga takega opravičim pred visoko gospodo pa še pred Glušičem.«

»Pred svojo lastno ničemurnostjo, reci.« je velel Jože, »ki veš, da mu boš stregel kot levit. Veš kaj! Če te je sram, levita — namestnika mu že dobimo. Kar odpovej se pa se vrni v Kobljo glavo.«

Tako je ukrotil vikar Jože svojega vrstnika Mateja. Mladi duhovni je ponižno verjel in se opravičil:

»Odpustita, gospoda! Morda pa mi bo gospod Bog pomagal, da bom vse prav naredil in ne bo sramote.«

»Bo!« je pritrdil vikar Jože. Gospod Matej je zmajal nejeverno z glavo.

* * *

Novomašniško jutro je šinilo. Pol Krasa in del Vipave se je bil zgrnil v Štanjel, ki je šumel v zvonovih in šumu ljudi. En sam človek v Štanjelu je bil tisto uro pred svetim opravilom sam, samotno tih. Mladi mašnik Anton je klečal v svoji sobi in v mislih daroval svoj prvi javni sveti dar, pripravljaj se poslednjič za slovesno kretnjo, molil besedilo svetega opravila in se obenem duševno uživiljal v neskončno tajnostni in sveti dogodek Kristusove službe.

»Mea culpa . . . moja krivda!« je obujal v sebi sveto opravilo v naprej. »Nisem vreden, a v Tvojo dobroto upam, Gospod! Gospod! Ne zavrzi me! Gospod, blagoslovi me! Kriste, Kriste, usmili se! Gospod, Gospod!«

Potem je pel v duhu evangelij o dobrem pastirju in se vnel v sladkost. »Gospod! Ne zavrzi, da sem ti ničemurno hotel sličiti in sem nosil nesrečnega človeka, ovco izgubljeno, na rokah. Saj si Ti dopustil. Tvoja volja

je bila. Naj bo še posej, še danes, ko bom kakor sam Ti jed in vino v Tvojo Kri in Tvoje meso spreminjal.«

Potem je molil Vero in zahrepenel z vso dušo:

»Naj umrem za Te, za Tvojo sveto blagovestje, Gospod!«

Potem je ves utonil v tajnostih brezkončno svetega opravila in jecljal besede strahu, vdanosti, ponižne vere. Potem je v duhu zaužival. Zmedeno je ves čas živel v eni sami veliki ljubezni do Boga vseh živih in mrtvih. Misli je na rajno mater, na rajno Skaličevo, na ubogega Pavla. Misli je na nesrečno Polono, na čudaškega Žolno, na vse ljudi, ki jih je srečal v življenju, na prijatelje in neprijatelje. Na vikarja Jožo, vikarja Mateja, vikarja Luko. Na »očeta ubogih kaznjencev« v Rimu, še na tegobnega Filipa Melanchtona in izgubljenca Jurija Stradiota . . .

Tako je daroval v mislih. Zvonovi, ki so tedaj zapeli vabeče k pristopu, so ga bridko prebudili v nemirnost. Slišal je korake bližajočih se duhovnov, ki so prihajali, da ga preoblečejo in slovesno sprevedejo pred oltar. Za trenutje so vstali njihovi obrazi preživno v njegov duhovni vid. Videl jih je po vrsti: visokega in naklonjenega mu gospoda Glušiča, obraz vikarja Jože in Mateja, obraze poštenih in znanih drugov od blizu in daleč.

»Prijatelji, prijatelji, ali sem vas vreden,« je stokal v samem sebi. Kakor nebeški blagoslov se je bilo obudilo v njem občutje, da s to uro pridobi neskončno množico vrednih prijateljev, drugov, on, ki je doslej imel občutje, da potuje skozi življenje ves sam, brez bratov, brez svojcev. Občutil je prečudno zavest, da postaja član neskončne rodovine, plemič iz rodu, ki je iz čiste Resnice za vse čase do zadnjega dne.

Duhovniki, ki so prišli ponj, so vstopili. Vstal jim je nasproti in se blaženo nasmehnil. Njim se je zdelo, da se je skremžil v joku. Šele ko je spregovoril, so videli, da je srečen tako.

»Bog je dober, prijatelji,« je dejal. »Ne mudimo dalj! Glejte, pripravljen sem! Adsum!«

»Adest! Deo gratias!« je zaklical nekdo.

Mladi duhovnik je iskal z očmi in našel vikarja Jožo.

Sivi gospod je jokal kakor otrok in jecljal:

»Adest! Tu je. Hvala Bogu!«

* * *

Teden dni po novi maši, ko je šel mladi duhovnik po dolgem, da bi zopet videl svoj rojstni kraj Mahniče, je sredi poti zagledal domačega pastirčka, kako je bežal ves iz sebe z rebri nekod njemu naproti.

»Otrok, kaj pa se je zgodilo?« je pridržal duhovnik malega, ki je jecljaje in jokaje pokazal v breg. Duhovnik Anton je videl, da kaže na hišo, kjer so nekoč stanovali Skaličevi.

»Tam? Kaj pa je tam?« je vprašal magister. Otrok ni mogel povedati. Duhovnik ga je vzel za roko in se obrnil v breg proti hiši. Deček je začel presunljivo vpiti in se iztrgal. Duhovnik pa je šel dalje. Že od daleč je videl, da so vrata v kočjo odprta. Spomini davnega so oživali vanj. Stal je pred hišo. Nekak strašen smrad ga je objel. Tedaj je pogledal v hišo in ga je vrglo nazaj. Notri je visel človek, a že dolgo, zakaj golazen ga je bila že strahotno najedla.

»Judež Škarjot,« je zajecal duhovnik po sili in vzdihnil nato: »Bog ti ne sodi!« Spoznal je bil v obešencu Jurija Stradiota . . .

* * *

Dobil je službo vikarja v Komnu. Patron mu je bil sam gospod Konrad Glušič. Tam je neke zimske noči spoznal v umirajoči beračici nesrečno Polono. Ženo je spovedal in obhajal. Umrla je in kakor je duhovnik sodil, ne da bi ga bila spoznala. Nekaj mesecev pozneje pa je prejel pismo, naslovljeno na Štanjel. Pisal je Jernej Žolna.

»Zdaj se bom zares oženil,« se je šalil, »vzela me bo teta Smrt. Kaj hočem izbirati? Zaigral sem. Pri maši se me spomni včasih in hud ne bodi. Služil sem enkrat protestantskemu gospodu. Zgodilo se je v sili. Tedaj sem se pač nekaj spakoval po gospodovi veri. Spadel pa nisem in umiram z Bogom v miru. Doma sem bil na Cerkljanskem. Ali imam še kaj svojih, ne vem. Če so in me kateri kolne, sporoči mi, naj mi mir da. Jam diu vixi — dovolj sem živel! Zdravstvuj!«

* * *

Vikar Anton je potem učakal novega škofa. Bil je njegov lastni patron Kraševac Konrad Glušič. Še prej je pokopal svoja tovariša — žerjava, gospoda Mateja in Jožo. A spominjal se ju je dnevno pri svetih mašah. Od Mice, vikarjeve kuharice, je bil zvedel nekaj dni, preden je umrla, da se piše za Žolno. Bila je Jernejeva starejša sestra. Šla je po svetu, nikoli ni poznala ne videla brata. Tako čudno je tiste čase metalo življenje narazen brate in sestre: mnoge je vrglo narazen za vse strašne, večne čase . . .

Po smrti vikarja Jože je prišel duhovnik Anton za vikarja v Štanjel. Tu je osnoval po vzgledu gospoda Jože malo šolo in učil. Ne da bi se silil, je posnemal pri pouku svojega prednika. V grajskem Janezu Kobenclju je našel zavetnika. Ponujali so mu bogatejše službe. Ni jih maral. Imel je eno svojo za-

bavo. Naslikal si je bil veliko zemeljsko karto. Pred to karto je posedal in hodil v duhu še enkrat kot takrat, ko je kot dobri pastir reševal in iskal izgubljeno ovco. Govoril o teh spominih pa ni, kakor je bil sploh odljuden. Ljudje so ga imenovali »gospoda, ki je izgubil smeh.« Verjeli so, da ga je izgubil, ker se je preko dovoljenih mej — učil. Ni jim zameril. Znal je vse odpuščati prav po zgledu svojega božjega učitelja in dobrega pastirja.

KONEC.

Slavo pojem tihi deželi.

PO gozdoviti tesni tečejo tri vijugaste proge, železna cesta, šumeča Bela in tale prašna cesta, ki nas pelje mimo belih vasi pod Svete Višarje. Tu je Kanalska dolina, poganjek prelepe koroške dežele. Od Pontebe se vleče do Trbiža, štiri ure hoda dolga, to je 23 kilometrov; vedno hodiš za solncem, od vzhoda na večerno stran. V tej tihi dolini, kjer slišiš le slovesni šum slapov in hudournikov pa pošumevanje gozdov (in včasih vrisk lokomotive, ki sope iz Alp na morje,) se srečujejo tri velika evropska plemen, Romani, Slovani in Germani. Skoro od vasi do vasi govore drug jezik. V Pontebi, ki je bila pred vojno mejna italijanska postaja, ti prijetno udari na uho zvočna, pojoča furlanščina. Greš črez most, pa najdeš v Pontablju že ljudi iz nemške hrastovine, ki se pravdajo za nemško besedo v cerkvi in bero gotico in bivajo v hišah, ki kažejo »nemško snago« in nemško lice. Pa le naprej po beli cesti! V brezuljku je oslonjena prijazna Lipalja vas, kar so celovški Nemci v času svoje moči prekrstili v Leopoldskirchen; zdaj pa nosi ime Landesle S. Leopoldo, Lipalja vas je vseskozi slovenska. Duhovnika pa že vso povojno dobo niso imeli, zato le redko slišijo slovensko besedo. Pred dvema letoma jim je pridigal goriški nadškof v domači besedi, da so stari ljudje ginjeni in zavzeti poslušali: »kakor bi bili v paradizu,« mi je dejala postarna mama, ki sem jo srečal pred cerkvijo. Dalje ob cesti so Lužnice, nemški kraj, kjer so tople luže, vroči žvepleni vreli. Za Lužicami stoji Naborjet, nemška vas. Z višine nad cesto strmijo razvaline avstrijskih utrdb, fort Hessel imenovanih. Tu so l. 1809. avstrijske čete ustavile močno francosko vojsko, ki je hotela prodreti na Dunaj, in so jo zadržale v ostrih bojih. Ob cesti v grivi stoji velikanski trikot iz kamena, pod njim umira lev z mečem

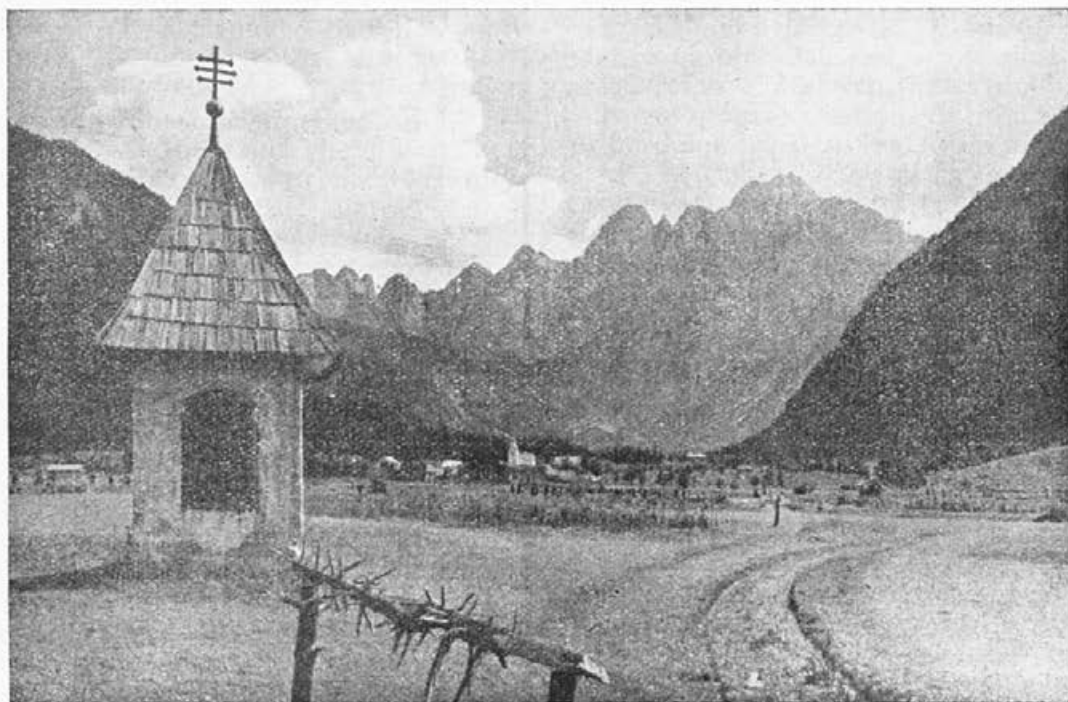
v prsih. Padlim junakom. Tu je tekla tudi kri slovenskih fantov. Popotnik, ki mimo greš, ozri se...

Gozdovi stoje na desni v goro, lesovi šume na levi v nebo, po sredi pa se vijejo tri ceste proti Ukvam. Tu vsi po slovensko žebrajo, po naše žinjajo. Hišice so čedne, skoro vse nove. Zakaj skozi vas teče hudournik, ki ob nalivih povzroča mnogo škode in strahu. Leta 1903. je voda odnesla več hiš, vso vas napol zasula v pesek in grušč in prevlekla širna polja v ravnini z gramozom.

Pa Ukljani so vse popravili, marljivi ko čebele. Letos so postavili novo cerkev, okusno stavbo, ki čaka slikarja. V noši se jim že pozna koroški značaj. Kako brhke so dečve v ukljanski narodni noši, ki je podobna ziljski! Žal, da jo kažejo le na plesu in ko pride v vas kaka višja oseba. Pravili so mi, da ko je šla l. 1924. skozi Ukve vojvodinja D'Aosta, ji je bila noša neki tako všeč, da je prigovarjala dekletom, naj se vsak dan tako oblačijo.

Za Ukvami se širi lepa ravnina, v nje dnu stoji Ovčja vas, ki straži ob vhodu v divjo, prekrasno Zajezersko dolino (»Zajzera« ji pravijo domačini), o kateri je menda dr. Tuma, oča slov. planincev, dejal, da je najlepša naša gorska dolina. Obkrožajo jo sihe stene velegor: Višjega vrha, Nebojsa, Špika nad Policami, na levi so Sv. Višarje, za hrbtom Mittagkofel. Ovčja vas je eno najlepših gorskih letovišč. Za vasjo lahko začneš plezati na Sv. Višarje pa pri tem opraviš hudo, zdravilno pokoro, ko piháš po strmi drči navzgor. Stara cesarska cesta nas pelje dalje mimo pisane table, ki pravi, da je tu razvodje med Črnim in Jadranskim morjem, to se pravi, severno od te točke se vode izlivajo v Črno, južno odtod pa v Jadransko morje. Podjeten Kranjec je postavil na razvodje krčmo, ki slovi. Kmalu smo v Žabnicah, slovenski fari. Tu so doma kmečki plemiči Ehrlichi, stara naša korenina. Odtod pelje lepa pot na Sv. Višarje, na višavo, ki se nam je letos še bolj priljubila, odkar so stene svetišča zažarele pod čopičem in duhom Toneta Kralja, ki je res kralj naše cerkvene slikarije, posebno še, odkar je zrastel v popolnejšo mero in se vrača domov.

Za Žabnicami se spet začne nemška govorišca; Trbiž je nemški trg z italijanskimi in slovenskimi družinami. Kanalska dolina živi od lesa, živinoreje in poljedelstva. Lesa se mnogo poseka, saj žage na Trbižu, v Ukvah in zlasti v Lužicah nenehoma brnijo. Živino ženejo poleti na planine. Lepo planino imajo Lipljani, najlepšo in najobširnejšo pa Ukljani; tja se spomladi preseli večji del vasi. Tu stoji lepa planinska šola, 1300 m nad morjem. V do-

Ovčja vas, Zajezerska dolina, v ozadju Višja gora.

lini pa si kmetje na majhnih poljih pridelujejo krompir, »hrušče«, ki so glavni sad te zemlje, zakaj dolina leži visoko, saj so Žabnice 810 m nad morjem.

* * *

Med ljudstvom živi še marsikak star običaj. Med drugim je v navadi šapanje. Kakor hodijo drugod otroci o novem letu ali o sv. treh kraljih po družinah koledovat, voščiti srečo in blagoslov v novem letu, tako hodi v Kanalski dolini o prazniku nedolžnih otrok (28. decembra) mladina »šapat«. In sicer na predvečer fantje, zjutraj pa otroci. Pri tem razbijejo »šapalce«, to je zeleno smrekovo vejo ali vejico, s katero udarjajo onega, ki mu voščijo, nalahno po hrbtu. Fantom napravijo šapalce dekleta. Na sredi raztegnejo na smrekovo vejo rdečo svilo, na katero prišijejo in pritrdijo vse polno zlatih in srebrnih novcev še iz časov Marije Terezije. Par fantov gre v hišo šapat, to je voščiti, drugi pa medtem zunaj kaj zapojejo. Gospodarju voščijo za novo leto toliko denarja kot ga je na šapalci ter »toliko sreče in veselja kot je na tej brini (smrekovi veji) zelenega«. — Otroci seveda ne morejo imeti tako bogate šapalce, ker hodijo voščiti vsak zase. Imajo le »brino« (navadno smrekovo vejico) in voščijo s preprostimi besedami. V Ovčji vasi znajo pa tudi prav lepo besedilo. Medtem ko z brino v taktu nalahno mahajo po gospodarju ali gospodinji, deklamirajo takole:

»Šip, šap, šip, šap!
Danes imamo mi otroci
vsak po eno šibo v roci.
Kol'kor špičic, tol'ko let
Bog Vam daj na svet' živet.
Ena, dve, tri!
Da bi še dolgo živeli
zdravi in veseli!«

Spodobi se seveda, da gospodarji in gospodinje na tako voščilo male »šaparje« primerno obdarujejo.

Čez Ukljansko planino pelje steza na Ojsternik (1942 m), ki je najvzhodnejši vrh Karnijskih Alp. Kanalska dolina namreč deli Julijske Alpe od Karnijskih. Ojsternik je krasno razgledišče. Ko sva s prijateljem Petrom dosegla vrh, se je v vseh kotlih in dolih pod nama kuhala jutranja megla. Pa je od severnih snežišč zabril veter — in sivi zastor se trga, kope megla bežijo in se leteč razpršujejo in glej jo, srce, tu spodaj tiho deželo koroško, zelene gozdove, Zilo med širnimi polji, vasice, modra jezera, zadaj strmeče zidovje Visokih Tur. Glej zibelko slovenstva! Gosposvetosko polje sanja tam za Vrbskim jezerom, na njem prestol koroških vojvod. Mila luč se razliva na to tiho lepoto, ki je tako otožna kakor pesem umirajočega ljudstva.

M. Avsenak:

Novembrska apokalipsa.

Vidim te, ženo:
sred padajočega listja stojiš
z dlanmi na očeh
in govoriš,
kakor Življenje samo govoriš:
smrti ne, smrti ne.

Ko mremo, ne mremo.
Nihče pod božjo dlanjo ne umira.
Radostne žrtve smo.
Kako da ne čutite žrtev sladkost.
Vsi v nebesa gredo,
vse v nebesa gre,
tiho, počasi, da nihče ne ve,
življenje v Nebesa gre.
Nikar ne plašite mojih otrok!
Vidim te, ženo:
srečno skrivnost, skrivnost, skrivnost.

Sneg.

Pa bi šel... in prišel bi
k svoji dragi v vas,
v drugo vas.

In bi šel skozi polje,
skozi zeleno polje,
in bi si zapel.

A vse bele in tihe napravil je Bog poti.

Himna belih cest.

S srebrom otkane so sanje te zimske noči.
Luč, ki ne sveti, je pila noč in
prozoren je mir, sklonjen nad zemljo,
da ji nekaj kakor nebo zakritega
pove.

Kakor da so utripi daljav,
kakor da so skrivnosti src,
ki na božjo pot gredo in molijo,
da se vidijo med sabo.

Kaplje.

Nekdo šteje kaplje mojega srca;
tiho šteje: eden dva, eden dva.
Zopet daljni gost čez rame mi sloni
in za vsako kapljo zazvoni.
Votle oči ima čas in ves žgoč je.
Dve, štiri, šest kapelj se je utopilo.
Ali so padle v božje naročje?
Kaplje štejem, štejem, štejem, štejem
in se tresem: koliko se jih bo razlilo?

Denarja ko listja.

Vesela povest iz ameriškega življenja.

Spisal Peter B. Kync. — Prevedel France Magajna.

DETEKTIV se je nejevoljno skobacal iz postelje in čemerno odkorakal navzdol po stopnicah na vežo, kjer so bile telefonske hiške.

»Halo! Fahej govori.«

»Na tej strani, gospod Fahej, je vaša ženska sotrudnica. Odpustite mi, ker vam povzročam toliko neprijetnosti, a rada bi vam sporočila nekoliko zanimivih novic. Našo dvojico sem nocoj zasledovala. V garaži »Iskra« na Glavni ulici sta si najela avto. Karelček je pri tem dejal gospodu Bassu, nočnemu oskrbniku, da se hoče s svojo ženo odpeljati v mesto San José. Zapomnite si to! S svojo ženo! Pojdite nemudoma v garažo in opomnite gospoda Bassa na to stvar. Nikakor ne sme pozabiti na zanimivo zakonsko dvojico!«

»To o zakonski dvojici se zelo lepo sliši!«

»Poslušajte me dalje, Karelček in Dorica sta si v San Joséju v Garden hotelu najela skupno sobo, v knjigo za tujce sta se pa vpisala kot Josip Skidmore in soproga iz Los Angelesa.«

»Oj ti grdobe, ti!«

»Naša dežela je dostojna in čednostna dežela, kajneda, gospod Fahej? Verujemo v krepko post, obsojamo pa greh. S tujci, ki z razuzdanostjo rušijo ugled naših gostišč, nimamo ničakega potrpljenja ali usmiljenja. Verujte mi, da sem silno ogorčena.«

»Saj zardevam celo jaz, gospodična,« je dejal Fahej. »Moj obraz je kakor rdeča roža. Poskusiva se sedaj sporazumeti. Če pustimo vse v miru kakor je, bosta ptička jutri ob devetih sedla na vlak in se odpeljala v Los Angeles. Veliko bolje pa bo, če jima žrtvujem nekoliko svojega nocojšnjega spanja. Po vaši volji, kajneda, se nemudoma odpeljem v San José in pošepetam ondi svojemu sobratu policijskemu načelniku nekoliko zaupnih besedic na uho. On se zgane in brez odlašanja pri me Karelčka in Mimo za rokav ter ju posadi v hladnico radi vlačugarstva.«

»Do obravnave se rešita ječe le, če kdo položi denarno varščino za oba. Dvomim, da bi mogla dobiti takega prijatelja, vsaj pravočasno ga najbrž ne bo. Morda bi položil varščino njun odvetnik, morda pa tudi ne. Možak lahko uvidi, da je začela stvar zaudarjati, pa pusti svoja varovanca raje na cedilu.«

»Seveda, ravno tako bo! Zvitorepec bo sumljivo zadevo izpustil iz rok, kakor da je žareče železo. Da se stvar tako izvrši, hočem

pomagati malo tudi jaz. Telefoniral bom Fitzgeraldu, on bo telefoniral tistemu odvetniku; zaupal mu bo, da sta se njegova varovanca zapletla v hude mreže, iz katerih se ne bosta tako kmalu izmotala; da so ju s pomočjo skritega diktografa spoznali za vlačugarja in sleparja in da oblasti že stikajo za kakimi morebitnimi njunimi sokrivci.«

»Kako lepo znate človeka potolažiti, gospod Fahej,« mu je dejala Nelka toplo. »Braniti se ne bosta mogla, razen če dokažeta, da sta postavno poročena...«

»Česar pa ničredneža ne bosta mogla storiti. Ako se pa izkažeta za prava zakonca, ne bosta več obtožena vlačugarstva, pač pa poskušene sleparije in izsiljevanja. Tu pa naležimo na prvo resnično oviro. Ako ju obtožimo poslednjih dveh grehov, moramo zaplesti v zadevo tudi gospoda Svitala, česar pa ne smemo. Potrpeli bomo raje in čakali druge priložnosti. Medtem pa —« Gospod Fahej je pomisljivo utihnil.

»Da, da; nadaljujte, gospod Fahej!« je silila Nelka nestrpno. »Zakaj ste utihnili sedaj, ko ste tako lepo začeli?«

»Medtem ju v San Joséju postavimo pred policijsko sodišče, preden utegneta najti koga, ki bi bil pripravljen položiti zanju varščino. Spoznamo in proglasimo ju za kriva ter ju za tri mesece vtaknemo v okrajno ječo.«

»Dajte jima raje šest mesecev!« je prosila Nelka. »Če pomislimo, da bosta radi lepega obnašanja morda sredi kazni pomiloščena, je celo šest mesecev premalo. Le par dolarjev je treba tej ženski, pa začne s tožbo proti Elmerju; če ga pa hoče javno osmešiti, je ne bo stalo ničesar. Popolnoma gotovo je, da bo to dvojce storila iz osvetoželjnosti, če ne radi drugega. Preprečite ji ta namen, gospod Fahej. Lepo vas prosim!«

»No, ker tako lepo prosite zanj, bom poskrbel, da bosta Karelček in Mima dobila šest mesecev počitnic in ne manj. To je pa tudi višek! Bodite zagotavljeni, da je stvar že urejena. Toliko oddiha bo ljubeznivi dvojici le v prid. Lahko noč in sladko zasanjajte!«

Čez teden dni je Nelka Cathcard prejela po pošti majhno škatlico. Ko jo je odprla, je našla v njej zlat ščitek z vrezanim besedilom: »Častni detektivski narednici poklanja policijski oddelek iz Los Angelesa! Pod besedilom je bila vrezana številka 1!«

Ta teden je bil sploh tako čudovit, da je skoro vsak od naših znancev nekaj prejel. Karelček iz Kolorada in njegova tovarišica sta v svoje veliko presenečenje prejela šest mesecev zapora v okrajni ječi. Krivde zato sta dolžila Elmerja Svitala. Mima mu je celo napisala radi tega toplo pisemce, v katerem se mu je zahvalila za prijaznost; namignila mu je, da

bo koristno zanj, če se preveč ne šopiri, kajti vsak pes ima svoj dan, le potrpeti mora!

Žalost vseh žalosti! Mima je preštevala piščeta, preden so se izlegla! Ko se je namreč detektivski narednik Lipovski povrnil v Los Angeles, je sklenil, da naredi pravi ljubezni veliko uslugo. Poznal je nekega vlomilca, ki je znal odpirati blagajne, kakor da so mesne konzerve. S pomočjo — tega odličnjaka je sredi noči vlomil v pisarnico Karelčkovega pravnega zastopnika. Posledica tega zanimivega dejanja je bila, da je čez nekoliko dni prejel Elmer Svital po pošti veliko in debelo ovojnico, ki je vsebovala vsa njegova ljubezenska pisma Mimi oziroma Dorici.

Iz nekega drugega brezimnega vira je prejel izrezek iz nekega lista v San Joséju, na katerem je stalo zapisano, da se je tamošnji policiji posrečilo prijeti in zapreti nekega Josipa Skidmora in njegovo tovarišico. Radi poteštva in vlačugarije ju je sodnija zašila za šest mesecev. Ker je bil članek opremljen s fotografijo malopridne dvojice, ni Elmer o ničem več dvomil, pač pa se je zavedal jako pomembnega dejstva, da so mu bila nebesa v poslednjem času zelo, zelo dobrotljiva!

X.

Do prihoda Karelčka iz Kolorada in njegove spremljevalke Mime je Elmer Svital postal nepopisen strah; niti pretkana Nelka ni mogla doumeti globine njegovega trpljenja, kaj šele kdo drugi! Ravno tako se je počutil, kakor se je bil v Franciji tedaj, ko so ukazali njegovemu oddelku v zaledju, naj bo pripravljen, da se vsak trenutek požene v krvavi mež. Ko se je nahajal sredi besnega vrtinca vseobče morije, ga je navadno prešinila misel: »Tukaj nam je torej usojeno poginiti. Dobro, pa naj se zgodi tako! Dotlej pa bomo pokazali, po čem je naša koža. Nisem sicer nikak junak, obnašal pa se bom tako, kakor da sem!«

S takim modrovanjem se je razvnel tedaj, ko je pred svojo hišo naletel na Karelčka iz Kolorada in njegovo pajdašinjjo. Poleg tega mu je še jeza, ki jo je občutil, ko ju je ugledal, pregnala sledove strahu iz srca. Njegov takojšnji napad je docela porušil načrte, ki sta si jih izsiljevavca zgradila; vsi njuni računi so se mahoma izprevrgli v popoln nič. Ko sta po razgovoru končno izginila skozi vrata, se je blaženo ugodje miru naselilo v Elmerjevo dušo.

Tisto noč je Elmer Svital zaspal v svoji postelji trdno in pokojno, kakor zaspil le človek, ki ima mirno vest in ki je krepkega zdravja. Naslednje jutro še pred zajtrkom mu je telefonirala Nelka, ki jo je neki radovednost strašno mučila. Če je še ta večer ne bo odpeljal kam večerjat, da ji vse nadrobno pove,

kako se je menil z onima groznima človekoma, jo bo radovednost prav gotovo ugonobila!

Elmer je z veseljem pristal na ta načrt in ko sta sedela zvečer v jedilnici pri večerji, ji je dal podrobno poročilo o zanimivi dogodivščini prejšnjega večera. Nelka je v svoje tiho zadovoljstvo opazila, da se njen fant prav nič ne baha s svojim sinočnim nastopom. Nak, Elmer pa že ni bil širokoustnež!

»Do smrti sem bil prestrašen, veš, Nelka,« ji je zaupal, »pa raje bi žrtvoval življenje, kakor da bi njima to pokazal. Ves čas sem ju slepil in varal, kakor da se ju prav nič ne bojim.«

»Ali misliš, da je sedaj z njima vse končano?« je vprašala deklica nedolžno.

»Ni končano, ne,« je potožil. »Ne bo dolgo, ko se mi bo vse mesto na glas smejalo. Tega bi se rešil le, če bi kupil pisma od nje. Tega pa ne storim; raje se izpostavim ognju. V naprej vem, da bo strašno, pa bom le nekako vse do konca prestal.«

»Dragi Elmer, kakor vidim, mene povsem pozabljaš. Morda ne veš, da bom s teboj vred osmešena tudi jaz? Ali meniš, da bom tudi jaz znala vztrajati v ognju tako kakor ti? Ali ne veš, da me bo grozno bolelo?«

»Oh, ali res, Nelka?« je vprašal željno. »Kako neizmerno bi bil srečen, če bi vedel, da te moja sramota boli! Daj, povej mi, draga, ali me še ljubiš? Ali me sprejmeš nazaj, Nelka, z vsemi mojimi zmotami in napakami? Daj, povej mi, deklica!«

»Ne bo nič, Elmer. Ugibati boš moral sam. Pomisliti moraš, da je v meni nekoliko ženskega ponosa, ki si ga v poslednjih tednih ne usmiljeno omajal.«

»Ničvreden sem bil, Nelka, kakor garjav pes,« je mrmral skesano. »Prav se mi godi! Več se drznem kot krotilec levov, ko te to vprašam; pa ne morem drugače — daj, sprejmi me, Nelka! Daj mi prilike, da se poboljšam! Vzemi me na poskušnjo!«

»Dobro; sprejemem te, a ne kot ljubljenco. Odslej si moj stari dobri prijatelj, kakršni si bil, preden si mi razodel svojo ljubezen in me snubil. Medtem pa hočem, da ostaneš v Pilarcitosu in da ne ubežiš drugam. Zdaj te čaka nov volivni boj — boj za županski stolec.«

»Prepozno,« je zamrmral. »Nikoli ne bom izvoljen. Ali ne veš, da me čaka tožba in da bo Dorica objavila moja pisma?«

»So li to ljubavna pisma, Elmer?«

Mladenič je skesano povsobil glavo. »Glasijo se tako,« je potrdil, »dasi ni v njih mnogo odkritosrčnega ognja. Vse drugačna bi bila, če bi jih pod enakimi okoliščinami napisal tebi. Pilarcitožane pa bodo že taka, kakršna so, prijetno zaščegetala. Ne bo mi lahko pomagati smeha, ki ga bodo povzročila.«

Mačica.

»Poskusi; morda se ti posreči!« je silila deklica.

Elmer je odkimal z glavo. »Zdaj se ne drznem več.«

»Vendar, Elmer, se li spominjaš, da si ob glasovih buččih trobent naznanil meščanom, da pojdeš v boj za župansko čast? Obljubil si in boju se ne izogneš več.«

Elmer je vztrepetal, kakor da ga zebe. »Nikoli nisem nameraval siliti že letos za to častjo,« je klavrno ugovarjal. »Tedaj sem le povedal, da bom pri prihodnjih rednih volitvah posegel v boj in pometel z okorelimi starinami. Sedaj pa gre ta naša kislica in se sredi dobe odpove županstvu! Občinski odbor cinca in se obotavlja, ker ne ve, komu bi to jalovo čast poveril. Ker se očetje ne morejo zediniti, bodo, da rešijo svoje obraze, razpisali izredne volitve. Tako, vidiš, Nelka, imam v tem dovolj vzrokov, zakaj se ne potegujem. Lahko rečem, da ne maram biti izvoljen za tako kratko nedokončano dobo. Kako naj neki izvedem obljubljeni preosnovi v tako kratkem času? Vsi moji pristaši bodo to takoj razumeli —«

»Tak se mi zdiš, Elmer, kakor tisti deček, ki se hoče z žvižganjem opogumiti, ko gre zvečer mimo pokopališča! Če te izvolijo sedaj in se že v začetku izkažeš, boš pri prihodnjih rednih volitvah zmagal skoro brez boja.«

»Nak, ne bi zmagal. Sedaj bom dal v list objavo, da sem se premislil in da se radi zasebnih zadev umaknem iz tekme.«

»Ako to storiš,« je dejala Nelka, »se odpovej tudi vsakemu upanju, da se z mano poročiš. Strahopetca ne morem nikoli trpeti. Hočem, da greš v boj, tudi če te v njem porazijo.«

Elmer se je v zadregi zvijal na stolu. »Ob sami misli na to stvar se tresem, Nelka. Imej nekoliko usmiljenja z menoj. Dovolj mi, da se umaknem! Poročiva se raje in pojdiva kam v Francijo ali Italijo, da le ne bova tu. Ko me

ne bo, naj le pade udarec. Smejali se bodo, a njihovega smeha ne bova slišala. Pravijo, da je najzanimivejša stvar na svetu zanimiva ko naj devet dni. Ko se bova čez leto ali dve vrnila v Pilarcitos, se nihče več ne bo spominjal, kakšno smolo sem imel.«

»To bi bilo res, Elmer. Tudi nate bi pozabili v dveh letih! Danes si prvak med meščani, čez dve leti bi to ne bil več. Moja želja je, da ostaneš tukaj in da postaneš prvi med prvimi. Potrebno je tedaj, da ostaneš in da se za ta smoter pogumno boriš.«

»Postani torej moja žena in mi pomagaj v tem boju!«

»Ne; zabredel si v lužo brez moje krivde in se sam lahko rešiš, če si močne volje. Tisti dan, ko bom spoznala, da nisi več omahljivec, pojdem s teboj v cerkev in postanem tvoja žena. Če se pa umakneš boju in pobegneš kakor strahopetec, se nikoli več ne vrni k meni.«

Elmer je bolešno zastokal.

»Niti pojma nimaš, Elmer moj dragi, kaj je ženski ponos,« je nadaljevala Nelka z materinsko nežnostjo. »Ona koristolovka iz Los Angelosa te hoče zlomiti na dvoje — sramotno te hoče spoditi iz tvojega rojstnega kraja. Jaz se pa na vse kriplje trudim, da ji to preprečim — da preprečim pobeg poštene človeka pred ničvredno varalico. Zdaj velja vprašanje: 'Kdo bo zmagal — jaz ali ona?' Ti si edini na svetu, ki more na to vprašanje odgovoriti. Sedaj, ko sem ti to povedala, te pozivam, da se tu na tem mestu in ob tej priči odločiš, ali pa da za vselej pošteptaš v prah ne le drobce moje nekdanje ljubezni, marveč tudi moje bodoče prijateljstvo in moje spoštovanje do tebe. Govori, Elmer, ali pa na veke vekov molči!«

»Ti zmagáš, Nelka!« je vzkliknil Elmer burno in ne da bi se več za trenutek pomišljal. »Naj se zgodi karkoli, ostanem, da te le nikoli več ne ponižam. Tudi batine bom znal prenesti.«

»Upam, da s smehom na ustnih.«

»Če ne s smehom, vsaj molče.«

»Videli bomo,« je dejala Nelka z glasom, ki je razodeval skrito skrb. »Tvoj pogum in tvoje moštvo bosta na preizkušnji, tako hudi, da tega niti v sanjah ne slutiš. Moja in tvoja sreča bo odvisna od izida tiste preizkušnje.«

Elmer se je spomnil svojih ljubavnih pisem Dorici in vzdrltel.

»Ničesar ne ješ,« ga je nenadoma opozorila Nelka. »Saj nisi še nobene stvari pokusil!«

»Če bi mogel sedaj jesti, bi menil, da sem postal prasé,« je odvrnil.

»Nikar ne obupuj, Elmer! Pomni, da na zemlji ni peklal!«

»Morda ga ni; jaz pa le tičim v nekaki žerjavici, ki ni mnogo manj vroča!« Skoro jezno jo je pogledal. »Mali škratec, ki jo marljivo podpihuje, si pa ti!«

Nelka se je tedaj napol dvignila s sedeža in se čez mizo sklonila proti njemu. »Poljubi me, tepček!« mu je srdito zašepetala. Elmer jo je nemudoma slušal.

Do tistega dneva, ko je od neznanega vira v Los Angelosu prejel svoja nesrečna ljubavna pisma, se Elmer nikakor ni mogel ujetiveti v začetne priprave za bližnji volivni boj. Bilo mu je, kakor da se noč in dan nahaja v senci strupenega biča, ki ga bo prej ali slej pobil na tla in uničil. Ves neumen in teman je po cele dneve presedel na bregovih potokov in lovil postrvi, v nočeh pa so mu mračna razmišljanja preganjala sen.

Longefellow pravi v svoji prelepi pesnitvi 'Hiawtha', da nesreča nikoli ne pride sama. Z enako resnico bi smel pesnik trditi to tudi o sreči. Najprej je Elmer prejel pismo od Dorice. Le-ta je izlila nanj morje gneva in mu obljubila krvavo osveto. Elmer ni mogel vsem razumeti njenega srda; šele ko je prejel časopisni zrezek, je spoznal, česa ga ona najbrž dolži. Dorica je dobila pol leta zapora in to je pomenjalo, da bo pol leta imel pred njo mir. Veselje, ki ga je občutil ob tem spoznanju, je bilo brezmejno. S takim ognjem se bo sedaj vrgel v volivno bitko, da bodo kosmi odletali po zraku! In tedaj, ko si je zavihal rokave, da se spoprime z nasprotniki, je dobil po pošti debelo ovojnico, v kateri so bila njegova pisma.

Brezmejno veselje, ki ga je doslej občutil, ni bilo niti senca tega, ker mu je sedaj prešinjalo srce. Ves pijan radosti ni vedel, kaj naj stori — kako naj dá duška silnim čuvstvom, ki so ga davila.

V vsej vesoljni zgodovini je bil to največji dan! Ko se je krčevito veselje nekoliko poglobilo, je sedel k mizi, da sladka pisemca še enkrat prečita po časovnem redu.

Ob čitanju tretjega pisma ga je že tresla mrzlica. V njem je odkril presenetljivo resnico, da je Dorico dejansko zasnil! Ob čitanju četrtega je bolešno stokal, kakor da ga davi božjast. Kako strašno je bilo vse to! Nič več ni mogel prenašati take nezaslišane gluposti, pa je vsa pisma potisnil v peč in jih sežgal.

Ob petih popoldne je z avtom čakal pred bančnim poslopjem. »Hitro notri, da zdirjava kamorkoli!« je zaklical Nelki, ko se je prikazala. »Če se boš količkaj obotavljala, te ugrabim kakor gozdni tolovaj!«

Z gibčno krettno je Nelka skočila k njemu in v naslednji minuti je veliki avto že brnel po ravni cesti, ki je vodila iz mesta. Ko so

poslednje hiše ostale za njima, se je Elmerjeva roka tihotapsko približala Nelkini in jo stisnila za prste. Z odločno kretnjo se je deklica oprostila, a to ji ni mnogo koristilo, kajti njena desnica je bila že v prihodnji sekundi jetnica njegove leveice in v tej stiski je morala tudi ostati! Elmer je ves čas molčal in tudi Nelka je molčala. Končno ji je dolgi molk začel presedati.

»Kaj si počel danes, Elmer?« je vprašala.

»Prepeval sem ves dan.«

»Sto dolarjev stavim, da uganem, kaj si prepeval.«

»Velja.«

»Prepeval si narodno pesem o jazbecu.«

»Izgubiš. Tiste pesmi niti ne poznam.«

»Oh, seveda jo poznaš.«

»Kako se začne?«

»O jazbec,
o—jaz—be—bec,
o jaz bebec!«

je pela Nelka polglasno in ga hudomušno pogledala.

Brez vsake besede je Elmer pritisnil na zavoro in ustavil avto. Ves resen je segel v žep, potegnil na dan denarnico in pomolil Nelki stodalarski bankovec, ki ga je ta mirno vzela.

Ko se je Elmer naslednje jutro prebudil, se je spomnil, da mora rano vstajati in delati, če hoče zares postati župan mesta Pilarcitos. Za lenarjenje ni več časa.

Po zajtrku je sedel k pisalni mizi in napisal slovesno oznanilo, da ga objavi v »Trobenti«. Ta list ga je ob volitvah za mesto v šolskem odboru močno podpiral, Elmer pa, ki je dobro poznal politične značilnosti malih mest, je vedel, da mu v sedanjem boju prav gotovo ne bo prišel z uredniškimi članki na pomoč. List se je večinoma vzdrževal z oglasi mestnih trgovcev in drugih podjetnikov, ki so bili skoro vsi Elmerjevi politični nasprotniki. Da si torej zagotovi pri njem molčeč odpor ali pa celo popolno nepristranost, je napravil eno izmed tistih premišljenih potez, ki jim je bil tako mojstrski kos.

»Poslušajte me!« je rekel ravnatelju lista naravnost. »Tako sedaj se hočem pogoditi z vami za pol strani velik oglas, ki ga boste od danes do volivnega dneva priobčevali po trikrat na teden. Ne pričakujem zato pomoči od vaših urednikov. Prosim vas le to, da ste mi pravični in prijateljski, kadarkoli me omenite v svojih člankih.«

Nato je v »Trobentini« tiskarni naročil velike množine malih in velikih letakov in lepakov, zastavic, zaponk z njegovo sliko ter raznih drugih izstrelkov, ki se porabljajo v volivnih bojih. Ker mu je bilo znano, da je list skoro zmeraj v denarnih stiskah, je za

Franc Kralj: Vaška slika.

vsa naročila dobrohotno plačal v naprej. To je odločilo, kakšno stališče morda zavzemati »Trobenta«. Urednik je takoj uvidel, da se mora držati varne srednje poti in ostati strogo nevtralen. Naslednja Elmerjeva poteza je bila, da se je pogodil z mestno godbo »Srebrni ton«, da bo igrala izključno samo na njegovih shodih. S tem je Elmer prisilil svoje tekmece, da so morali najemati godce v tujih krajih in jih drago plačevati.

Veliki obseg njegovega oglaševanja in vse skrbno izdelane priprave za veliki boj so njegove nasprotnike vznemirile in razjarile. Zavedali so se, da imajo proti sebi mladega, odločnega in priljubljenega moža, ki je neomadeževanega značaja in ki se je bil proslavil tudi v vojni. Njegova moč v bratskih krožkih je bila dobro znana in popolnoma gotovo je bilo, da bodo glasovali zanj vsi bivši vojaki. Če hočejo uspeti v boju proti njemu, se morajo lotiti dela vsaj s tako odločnostjo kot on, to pa je pomenjalo, da morajo potrositi za agitacijo mnogo več denarja kot jim je bilo ljubo. Nadalje morajo prirediti shode in nadkriliti Elmerja tudi v govorništvo, to pa je bil zanje tako trd oreh, da ga nikakor niso mogli zdrobiti. Elmer je znal govoriti ognjevito in iskreno ter s tako čvrsto logiko, da mu niso mogli do živenga.

V tej zagati so se poslužili stare politične strategije.

Demokratski in republikanski kandidatje so se pomenili med seboj, da ne bodo več napadali drug drugega, ampak da obrnejo vse svoje topove proti Elmerju.

Elmerju je bila taka bitka kakor opojna pijača. Slast do boja mu je bila prirojena in zmag je bil že vaju. Sklenil je, da mora zmagati, in s tako gorečnostjo se je podal na delo, da doseže ta smoter, kakor da zavisi sreča ali nesreča vsega človeštva samo od tega. Pri tem bi bil kmalu prezrl nekaj važnega; da tega ni storil, je bila samo Nelkina zasluga.

»Poslušaj me, Elmer!« mu je dejala ob neki priliki. »Videti je, da boš potrosil par tisočakov samo zato, da si pridobiš službo, ki ti bo prinašala jedva sto dolarjev na mesec.«

»Najbrž bo tako. To presneto županovanje mi bo, vem, samo v nadlego. Ampak, sedaj, ko sem vojno začel, jo moram vendar nadaljevati in par stotakov več ali manj pri tem ne bo odločalo.«

»Dobro. Svetujem ti, da takoj ustanoviš lasten agitacijski odsek. Le-ta naj odslej porablja denar v agitacijske namene. Izberi člana odseka, meni pa poveri blagajništvo. Dolej si že potrošil toliko, kolikor ti je po zakonu dovoljeno. Če nadaljuješ, prelomiš določbe volivnega zakona; ako zmagaš, bodo nasprotniki po volitvah sestavili proti tebi obtožnico in jo podprli z dokazi. Preden se boš utegnil dvakrat ozreti okoli sebe, bo sodišče ugotovilo, da so volitve neveljavne, in te potisnilo raz županskega stolca.«

»Pa kaj naj storim?« je vprašal Elmer vznemirjeno. »Ali naj grem s klobukom v roki nabirat prispevkov za volivno agitacijo?«

»Ustanoviti moraš, kakor sem že rekla, finančni odsek, ki bo za agitacijo nabiral prostovoljne prispevke. Le-ti pojdejo v volivni sklad, ki se naloži na tekoči račun v banki. Meni kot blagajničarki boš potem pošiljal svoje račune in jaz jih bom plačevala.«

»Ampak kako?«

»To naj te ne briga! Tvoja blagajničarka bo poskrbela za to stran vprašanja.«

»Zares sem radoveden, kje boš dobila denar.«

»Ga že nekje dobim.«

In resnično ga je dobila. Na hišo, ki jo je bila kupila od Elmerja, je pri staremu Anzelu Modiju dobila dva tisoč dolarjev posojila. Stari lakotnik je zato zahteval desetodstotne obresti in po enem letu vrnitev glavnice. Oba tisočaka je Nelka naložila v banko na ime: »Volilni agitacijski odsek za Elmerja Svitala.« Dan po volitvah je plačala poslednji račun in napravila zaključek. Od dveh tisočakov je ostalo še štiri sto dolarjev.

Na volivni dan je prejel Elmer dva glasova absolutne večine — to se pravi, da je nabral dva glasova več kot so jih dobili vsi njegovi tekmeči skupaj. To je bila zmaga, ki

ji ni bilo enake. Politični modrijani so pravili, da gre zato edina zasluga Svitalovi skromnosti. Volivci so bili zanj navdušeni radi tega, ker ni bilo iz njegovih ust nikoli slišati hvalisanja in opevanja lastnih vrlin. Niti enkrat se ni oglašil za pomoč pri krajevnem društvu Ameriške legije — organizacije, katere člani so sami bivši vojaki, ki so se udeležili svetovne vojne — niti se ni v dobi volilnega boja udeleževal njegovih sej. Ni z besedico ni dal razumeti, da pričakuje od starih vojakov, da glasujejo zanj. V vseh svojih govorih ni nikoli omenjal, da je bil v vojni in da se je v njej proslavil. Vse mesto je pričakovalo, da bo mahal po zraku s svojo v vojni okrvavljeno srjaco in da bo slovesno poudarjal, kako je tvegalo mlado življenje za koristi mile domovine. Ker ni izpolnil tega pričakovanja, je presenetil vse in večina je bila zanj.

Ko so se glasovi prešteli, je bila Nelka mnogo srečnejša nego Elmer. Slednji je imel občutek, da je z velikim krikom in vikom in treskom in gromom ustrelil drobceno miško in da se je pravzaprav boril iz same ljubezni do boja. Zdaj, ko je spoznal, da je novoizvoljeni župan mesta Pilarcitoso, ga je že misel sama, da bo moral odslej tudi županovati, zabla pri srcu. Nelka pa je vsa srečna ugotavljala, da je Elmer na svoji bleščeči cesti, ki vodi naprej in navzgor, prekoračil drugi milnik.

Po volitvah je Elmer položil uradno prisego in takoj poprosil za dvotedenski dopust, da se nekoliko oddahne. Mestni svet je prošnji ugodil in je s tem nevede ugodil tudi Nelki, ki bi se Elmerja rada za nekoliko dni iznebila. Svital je odpotoval v Los Angeles, toda sedaj ga Nelka ni več nadzirala. Prebrisanka je dobro vedela, da se je njen deček dovolj napasel v tujih deteljiščih in da ne bo zlepa več hrepenel po takih doživljajih. Prihodnja deklina, ki mu bo poskušala nastavljati limanice, bo imela mnogo opravka.

Po povratku se je Elmer z vso vestnostjo posvetil županskim dolžnostim. Po treh mesecih dela in brige je sklenil, da odpotuje v Muscatine, da končno uredi zapuščinske zadeve po svojem pokojnem stricu Hiramu.

Tisti večer pred njegovim odhodom je bila videti Nelka neumljivo žalostna. Ko se je v sprejemnici Tullijeve hiše poslavljala od nje, je bil zelo osupnjen, ko je opazil, da se deklina ne more več premagovati in da je od čudne žalosti vsa potrta. Objela ga je z obema rokama in se razjokala v bridkosti, kakor da bi se ne imela nikoli več videti. Elmer je bil ves vznemirjen in ni vedel, kaj naj si misli.

Zaman ji je obljubljal, da ji bo pisal vsak

dan in pošiljal pisma z zračno pošto; da ji bo vsak večer brzojavil in da ji bo vsako soboto telefoniral.

Deklica se ni dala potolažiti.

»Oh, Elmer, ti moj ubožec!« je vzdihovala. »Ti moj dobri, miljeni, zlati fant! Obljubi mi, da ... da ... se povrneš k meni, pa naj se zgozgozgoditi karkoli! Ali m-m-mi obljubiš, dr-dr-dragec?«

»I, seveda se bom povrnil k tebi, Nelka! Zakaj neki se ne bi povrnil? Ne boj se! Niti ozrl se ne bom po drugih dekletih!«

»Oh, saj ne mislim tega! Mislim na nekaj drugega — naj bo karkoli — in hočem, da se vrneš k meni. Oh, Elmer! Pridi nazaj, pridi! Ko hitro bo vse končano, pridi!«

»Ho-ho!« se je smejal Elmer dobrovoljno. »Zdaj šele vem, v katero smer naš mucek skače! Bojiš se, kaj ne, da si bom napolnil žepe z denarjem in da se pojdem po svetu potepat? Bojiš se, da se bom klatil tako dolgo okoli, da še nate pozabim! Hm-m! Pa res je taka nevarnost! Čim naredim na papirjih poslednjo piko, se obrnem in planem na čoko-ti-čok in se pripeljem domov — toda samo pod enim pogojem!«

»V-v-vem! Pod pogojem, da se bova potem čimprej poročila.«

»Tak bo najin vzpored, da! Ali ti ugaja, srček?«

»Če se povrneš, ne bom nič več odlašala. Nič več ne boš moledoval okoli mene. Ti sam boš določil dan.«

»Ko se bom vračal, ti brzojavno sporočim, kateri dan sem si izbral. Sedaj pa hočem od tebe častne obljube, Nelka. Hočem, da mi sveto obljubiš, da postaneš moja žena in da te nobena stvar na svetu — pomni — nobena stvar pod božjim solncem — ne odvrne več od tega. Ali mi obljubiš to, Nelka?«

»Obljubim, Elmer. Ali mi obljubiš tudi ti, s častno in sveto besedo, da se vrneš k meni, ko bodo zapuščinske zadeve urejene?«

»Obljubim — in če ne izpolnim te obljube, naj mi izpadejo vsi zobje!«

»Ali mi obljubiš, da te nobena stvar pod božjim solncem ne odvrne od tega sklepa, da ne boš pod nobenim in nobenim pogojem prelomil svoje obljube?«

»Ako jo prelomim, naj za vse čase svojega življenja postanem sestradan potepuh! Stenice naj me grizejo na poslednjo uro, če poteptam svoje besede!«

Deklica ga je tedaj krčevito poljubila in nato nežno potisnila skozi vrata na prosto. Ko je zaprla vrata za njim, se je obrnila in stekla po stopnicah v svojo sobico, da se tam še enkrat pošteno razjoka.

Tako sta se ločila Nelka in Elmer.

(Dalje.)

Mirko Avsenak:

Lučka v Betlehemu.

Z A praznike sploh nisem posebno navdušen; nikoli nisem mogel razumeti, zakaj da so postavljeni, ali bolj za leno brezdelje ali bolj za to, da se prelumpajo tisti dnevi in vmesne noči. O božiču ne mislim nič boljše. Vedno me boli, ko so v celi tisti noči ljudje doma in zunaj v črni noči in se še v cerkvi niti za trenotek resno ne spomnijo na veliko Dete v jaslicah. In na vse tiste božične pesmi sem jezen, ker so ravno take kakor vse druge pesmi navadnih nedeljskih maš, ko naš organist orgla, ker je organist, in jih pevke pojo, da jih domači čujejo in da bi maša ne bila brez petja. Od vsakih polnočnic grem žalosten in prazen; vsakokrat mi je huje.

Čudno, enkrat pa sem ga le videl, videl v čudnotihi uri. Tudi ni bil več božič, dasi so v našem kotu pri Lurški Mariji stale še jaslice, in še lučka je gorela v hlevčku.

Čudnotiha je bila tista ura. Mati je ležala na odru pod črno kopreno in ni bila več živa. Čudna je ta zavest: od časa do časa te strese mrzlo, zavzdahneš s celim telesom, potem pa ti je zopet dano, da mehko zasanjaš in ne misliš na nič.

Žalost in prahumor sta si nekje blizu; razen tega je vse človekovo najgloblje nepreračunljivo. Po polnoči je bila soba prazna in mrzla kakor curek vode; dobil sem fanta in karte pa sva tik zraven sveč igrala. Tisti fant je znan po svoji neugnani dobri volji; vedno in povsod zabava ljudi. Smejal se je glasno in jaz z njim; popravljala sva mehanično sveče in stenj in točno vem, da včasih po pol ure nisem pomislil, zakaj sem pravzaprav doma in zakaj ne spim. Objelo me je vsega topo pozabljenje, brez misli sem metal stare karte, ki jih je moj tovariš že po robovih in po hrbtih poznal. Potem pa sem se spomnil na to, ko sem prišel domov. Videl sem očeta — o moj oče! Videl sem trpljenje starega moža, ko mu umre žena. In sestrico sem videl, ko je dejala: »Zdaj je vsega konec!« In sem bil vesel, da sta se v smrti zblížala mati in hči; zahvalil sem Boga, da je umrla.

Proti jutru je oni odšel; postal je zaspan, ker nisem pazil na igro in je postala nezanimiva. Ko sem bil sam, sem začutil pezo in krče v trepalnicah ter mrzlo po hrbtenici. V sosedni sobici so spale sestre; ubito, brezkoristno spanje, sredi spanja je katera kakor preplašena žival zakričala in nato sem čul pridržan jok, za njim pa kašelj. In zopet tisti izčrpani in obupani: »Jezus, Jezus...« Ko

Boris Kalin: Mati.

sem jih šel mirit, so silile z obrazi v blazine in jokale še silneje; krčevito so se zaganjale v plač.

Potem sem spet stal ob odru, utrinjal svecam stenj in gledal topo v temnorjavi obraz pokojne. V meni je bila tema.

Vračal sem se iz dekliške spalnice; zapiral sem vrata narahlo. Sedaj sem preko odra zagledal v kotu naše jaslice. V njih je gorela lučka in za njo ožarjena sv. Družina.

O, tista lučka, tista mirna in ubrana lučka! Vsa dobra in sladka, dobrohotna v tisti uri. Zasvetila je vsa v meni in mi je duša zasijala v miru in nasmehu, v sladki, preobili blaženosti:

Mama je šla v Betlehem! ...

Vse je res: res je, da je naši hiši streha odtrgana nad glavo; tudi to je res, da je zdaj dom prazen in da si bodo kmalu vsi ptički iskali novih gnezd. A kaj bi: mama leži in se smehlja, ker ji je dobro.

Šla je v Betlehem ...

Čisto blizu iz kota jo gledajo jaslice, čisto blizu ... K tisti lučki je odšla, prav skozi

vrata hlevčka je odšla in je prišla k Detetu v nebesa.

K tisti mirni lučki je odšla.

Mama, zdaj vem, da si večni Betlehem, da si v sorodu s tisto lučko pred sv. Družino. Večni otrok.

Pozabil sem zamenjati sveče, ko sem hrepnel za njo: da bi smel skozi vrata hlevčka in k tisti dobri lučki pred sv. Družino.

Mama, zakaj je toliko nezdravja v meni? Moja duša je žejna po domu, po domu, po domu ...

Sredi zibanja in pesti stegam roke po tebi, ki si šla v Betlehem.

K tisti mirni lučki.

Henry Bordeaux:

Čudež o mrazu in gorkoti.

I.

KAKŠNO divjačino pa gre loviti Bois to božično noč? Kakšno divjačino gre vendar loviti?

»Še psa nima; samo dolgo puško je vzel s seboj.«

»Ima pa volnen telovnik, usnjat jopič in povrh še plašč iz podvlečenega sukna. Prav gotovo gre kam na prežo.«

Vaščani so, ki govore to na poti k polnočni maši. V rokah neso svetilke, ki pa radi mesečine niso prižgane, na poti nazaj pa bo luna že utonila. Videli so, kako je Peter Bois stopil iz svoje hiše, ki je na koncu vasi; ne koliko osamljena sicer, gotovo pa najlepša izmed vseh hiš v vasi. Peter Bois nese puško na jermenasti obramnici in se mu dobro vidi, da je tudi najbogatejši v fari. Saj je trikrat oblečen: v volno, v usnje in v podvlečeno sukno, da bi se tako obvaroval mraza, ki je suh in rezek; celo roke so oblečene, da, oblečene v rokavice!

Tam pa stoji cerkev, ki je vsa bela v luninem svitu. Vrata so odprta in svetloba lije skozi nje. In vsa okna so razsvetljena. Poabljen je lov Petra Boisa in vsa grla pojo:

Angelsko petje nad našo zemljo ...

Nič ne ogreje človeka tako kot petje. Ko bodo v cerkvi, se tako vrata zapro; kajti mraz je, da poka kamenje. Ali zamude? Nobenega človeka ni več na poti. Ne, med prvimi so: tam spodaj so še ljudje iz Pierregrosse in še dalje tam oni iz Bellefontaine. Prižgali so si svetilke, prav kakor da se jim ne smili ugasniti luči, ko jim luna sveti zastonj!

Oni iz Bellefontaine so srečali staro ženo, ki ni šla k polnočnici.

»Kam gre ta stara čarovnica?«

»Mati Blanka je. Njena mlajša hči je bolna.«

»Kam gre. Morda k njeni postelji?«

»Kdo ve? Saj ste videli: prav zavistno se je ozirala na naše lučke.«

»Morda tudi ne.«

Nato spet vse tiho. Tam spodaj v cerkvi pa pojo in molijo. Polje leži mrtvo v mesečini. Nepremično je, zamrzlo. Vetra ni, nič se ne gane in zvezde so komaj vidne; zdi se, da se je luna za vedno obesila na nebo.

Peter Bois je počenil na snegu za velikim štorom, ki je bil skoraj večji od njega. Mlad je, gorko kri ima in spil je tudi dober požirek. V trojni obleki je prav zadovoljen in lahko čaka prav dolgo na svojo divjačino. Kakšno divjačino pa?

Zajci so zakopani v svojih ležiščih. Zelo hudoben bi bil, ki bi jih brez psov izsledil in odkopal. Ptiči pa so privili svoja krila. Kakšen poseben lov čaka Peter Bois to božično noč?

Ob lepi ograji, ki loči posestvo Petra Bois, se vleče črna postava. Od časa do časa se pripogne, kakor da bi nekaj pobirala. Ni treba se ji mnogo priklanjati, saj je že tako vsa sključena. Stara ženica je, ki veže sveženj suhljadi.

Ni dvoma več, ni dvoma več. Peter Bois, bogatin v treh oblekah iz volne, iz usnja in iz podvlečenega sukna, preži v božični noči na človeški plen.

II.

»Zalotil sem vas, mati Blanka, zalotil sem vas!«

»Oh, moj Bog, moj Bog!«

Železna roka je pala na ramo matere Blanke. Tako se je prestrašila velikega in lepega moža, ki je vstal izza štora, da je spustila rob krila in je sveženj padel na tla. Vsa suhljad se je raztresla po snegu. Zadosti je bilo teh drvi, da bi netila na ognjišču nekaj dni.

»Vsa moja drva mi hočete odnesti, mati Blanka, vsa drva: hrastova in bukova.«

»Samo suhe veje sem pobirala.«

»Suhe ali nesuhe, drva so moja!«

»Pri nas je mraz, gospod Bois!«

»Toliko hujše, toliko hujše, drva so moja!«

»Pri nas je zelo hud mraz in mlajša hči mi je bolna.«

»Toliko hujše, toliko hujše, drva so moja!«

»Mlajša hči je bolna in prav želela sem jo nekoliko ogreti.«

»Toliko hujše, toliko hujše. Mati Blanka, kaznovani boste.«

»Nobene odeje nima revica, nobenega plašča.«

»Prav gotovo boste obsojeni, mati Blanka.«

»Niti polena nimamo za sveti večer.«

»Sodniji vas izročim, mati Blanka.«

»Tri obleke imate in več drvi, kakor vam jih treba.«

»Sodnija vas bo kaznovala, sodniki; kajti kakor res Bog živi, vi ste tatica.«

»Ne govorite o Bogu, vi nimate te pravice!«

»Vso pravico imam, mati Blanka! Vse pravice imam kot lastnik. Če je Bog v nebesih, ste tudi vi tatica!«

Mati Blanka je pala na kolena v sneg, da je škrknilo v starih kolenih, ki se niso več tako lahko pregibala. Bogatin pa je mislil, da ga hoče prositi milosti in usmiljenja.

»Moj Bog, moj Bog!« je molila mati Blanka. »Stori, da bo ta človek spoznal, kaj je mraz! Prav gotovo ga še ni občutil.«

... Peter Bois, kaj je z vami? Morda je luna pobledila vaš obraz? Zakaj tako mahate z rokavi, saj ste se pred odhodom tako dobro pogostili; in boste na povratku spet večerjali? Ampak, ampak: saj so vaši zobje, ki tako šklepetajo! In vaše roke: zakaj se tako tresejo? Kaj tako brezpomembno mahate ž njima? Pri Bogu, saj se ves tresete! Dobro ste se pač napili in zadosti najedli. Imate tudi v žilah kri, ki je vsa rdeča, kri človeka, ki ima le trideset let. In potem te tri vaše obleke: iz volne, iz usnja in iz podvlečenega sukna! Saj ni mogoče razumeti: Peter Bois, porečejo vam, da vas zebe.

Peter Bois stoji osamljen pri svoji ograji. Pustil je, da je mati Blanka solzna odšla. Samo eno ali dve solzi je potočila, kajti stare ženice ne jočejo kot mali otroci. Posebno ona, ki je tako osušena kakor drva, ki jih je pobirala.

Njen sveženj je ostal v snegu, njena mlajša hči pa bo zmrzovala to noč, to božično noč.

Upanje pa ima, da bo manj zmrzovala, nego Peter Bois, ki se trese po vsem telesu tam pred svojo ograjo, na mestu, kjer je klečala mati Blanka.

III.

»Oštir, dajte mi vina!«

»Tako, tako, gospod Bois.«

»Ne tega, onega močnejšega! Vina, ki lije veselje v telo.«

»Tako, tako! To je najboljše!«

»Pah! Saj gre mrzlo v želodec. Krčmar, dajte mi žganja! Žganje neti ogenj v telesu.«

»Tako, tako! Šestdeset stopinj ima.«

»To ni dovolj, ni dovolj!«

Peter Bois se je vrnil domov. Vzbudil je svojega slugo:

»Zakuri ogenj! Še, še!«

»Ognjišče je že polno.«

»Še, še! Saj ni še nobene gorkote.«

»Saj prihaja ta že v sobo!«

»Ne čutim je! Vrzi to vejevje proč in na loži polena!«

»Saj je vročina že nevzdržna.«

»Ne čutim je, ne čutim je!«

»Kaj vam je, gospod, kaj vam je neki?«

»Prismoda! Ne vidiš, da ta drva nič ne grejejo!«

Peter Bois leže v posteljo. Tri odeje ima že na sebi. Zahteva še četrto.

»Prinesite vse, kar najdete!«

»Tukaj je peta in šesta. In povrhu še pernica!«

»Pernica, si rekel?«

»Da prav gorka in mehka.«

»Prav nič ne čutim te tvoje pernice ne tvojih odej.«

Peter Bois je spet vstal. Zahteval je svoje obleke: najmanj dve volneni kapi, čez srajco obleko iz pletenine, potem lovski jopič in suknjič iz usnja, salonsko sukneno suknjo za praznje dni in tri plašče. Tako oblečen vzbuja smeh vsemu svetu.

Čemu vse te obleke, Peter Bois? Da razkažeš svoje bogastvo? Vsa ta tvoja obleka je minljiva.

»Zunaj mi je mraz, znotraj mi je mraz.«

Zunaj ti je mraz? Saj greje solnce, sicer zimsko solnce, a vendar dovolj gorko. Znotraj ti je mraz! Saj ni mogoče!

Njegove roke se tresejo brez prestanka, njegovi zobje pa šklepetajo. Peter Bois dobro ve, kaj je mraz.

IV.

»Gre tukaj pot k materi Blanki?«

»Ne, tamle! Na koncu steze.«

»Ti razpadajoči zidovi?«

»Da, prav te podrtine.«

In ženica, ki je vodila Petra Boisa, je pomislila: »Ta ne pozna prebivališč ubogih.«

Glasno pa je rekla:

»Kaj pa vam je, gospod?«

»Nič! Kaj hočete, da mi bo?«

»Veliko obleke imate na sebi, pa vas tako zebe.«

»Mraz mi je, vedno le mraz.«

Potrkal je na vrata dvakrat, pa so bili trije udarci. Trepet prstov je povzročil še tretjega.

»Odprite, mati Blanka, prosim vas!«

Mati Blanka je odprla vrata in Peter Bois je vstopil. Oba sta se tresla: on radi mraza, ona radi strahu. Na postelji pa se je tresla mlajša hči radi mraza in radi strahu.

»Kaj mi hočete? Saj nisem prinesla vaših drv domov. Tukaj ni ognja. Saj vidite: še iskricice ni. Tukaj je le uboga stara ženica z bolno hčerko.«

»Ne bojte se, mati Blanka! Prihajam, da vas prosim odpuščenja.«

»Mene prosite vi odpuščenja? Bogati ne prosijo milosti ubogih.«

»Dobra žena ste, mati Blanka. In grozne skrivnosti nosite v sebi. Prosim vas, odpušcite mi. Glejte: moji zobje šklepetajo, moje roke se tresejo. Mraz mi je, grozno me mrazi. Nisem ga vajen, kakor vi.«

»Težko se je privaditi trpljenju.«

»Vsemu se človek privadi, le jaz nisem temu navajen.«

»Potem se pa privadite!«

»Ne govorite tako, mati Blanka! Ne vem, kako bi vam povedal. Bogati imajo svoje besede, ki niso besede ubogih. Imejte usmiljenje z menoj!«

»Ali ste ga vi imeli z mojim otrokom?«

»Ne mislim na vašega otroka. Nāse mi slim, ki zmrzujem.«

»Drva imate, gospod Bois, dobra hrastova in bukova drva in se prav lahko ogrejete.«

»Vsa moja drva me nič ne ogrejejo.«

»In obleko imate: volneno, usnjato in iz podvlečenega sukna.«

»Vsa moja obleka me ne ogreje.«

»Vino imate v kleti in žganje v shrambi.«

»Tudi vino in žganje mi ne da gorkote.«

»Potem pa: kako hočete, naj vas jaz ogrejem.«

»Začarali ste me, mati Blanka. Začarali, ko ste pokleknili v sneg. Odvzemite mi ta lek in jaz vam dam denarja. En srebrnik vam dam.«

»Nisem vas začarala.«

»En zlatnik vam dam, mati Blanka, dva zlatnika vam dam.«

»Bog je res v nebesih, jaz pa nisem tatica.«

»Odvzemite mi ta lek, mati Blanka! Dam vam tri zlatnike in še srebrnik za vašo hčerko.«

»Obrnite se k Bogu, gospod Bois! Jaz sem le uboga ženica.«

»Kje najdem Boga, mati Blanka! Povejte mi, kje ga srečam!«

»Pojdite k ograji, k vaši ograji, kjer ste mene našli preteklo noč, božično noč. Morda je še tam, ko je vendar povsod pričujoč.«

»Grem, mati Blanka, takoj grem tja.«

V.

In je šel proti ograji, tja na mesto, kjer je nakopičila mati Blanka svojo suhljad; ta je bila raztresena po snegu.

»Tukaj ni Boga, tam ga tudi ni.«

Padel je na kolena in pobral suhljad v sveženj.

»Odnesem vsaj ta drva domov, saj so moja.«

In doma jih je vrgel na ogenj. Drva pa so se cemerila, zvijala in črnela; ogenj se jih ni prijel.

»Preveč drvi je. Nesem jih materi Blanki. Darujem jih proti njenemu leku.«

In je nesel drva materi Blanki. Na hrbtu jih je nesel kakor kak kmečki hlapec.

»Tukaj so vaša drva. Dam vam jih v zameno za vaš lek.«

»Kdor daruje, ne prosi zamene.«

»Darujem vam jih, ker ne goré.«

»Kdor daruje, poišče to, kar ima najboljšega.«

In svetel plamen je švignil iz drvi.

»Pri vas goré, pri meni pa ne. Ne vem zakaj, sam ne vem zakaj?«

Svetlemu plamenu se je nasmehnil otrok v postelji in tudi stara ženica se je nasmehnila.

»Kaj vam je, mati Blanka? Kaj ti je, otrok? Saj se smejeta oba.«

»Toplota ognja nama dobro dé.«

»Dobro vama dé? Oh, mati Blanka, poglejte náme! Z vsem obrazom se ozrite náme!«

»Zakaj naj vas pa gledam?«

»Moje roke se ne tresejo več. Moji zobje ne šklepetajo več. Gorko mi je, gorko! Kako dobro mi dé ta gorkota! Živo je v rokah, v nogah, v vsem telesu, v očeh in v srcu. Mati Blanka, mati Blanka, vam sem dolžan za hvalo. Zakaj ta vaša drva tako grejejo?«

»Saj niso moja!«

»Daroval sem jih vam.«

»Potem bo pa raditega, ker ste mi jih darovali.«

»Oh, mati Blanka, spoznal sem, kaj je mraz in kaj gorkota. Samo ti nimajo mrzlega življenja, ki dajejo od svojega premoženja in delajo dobro.«

»Ne, darovati iz svojega še ne zadostuje.«

»Ne zadostuje? Razumem vas, mati Blanka, zdaj vas razumem: treba je darovati tudi svoje srce. Če to storimo, sledi drugo samo ob sebi.«

In Peter Bois je slekel vse tri plašče po vrsti in ogrnil posteljo male bolnice ž njimi, nato pa veselo odšel.

Usmiljenje ga je ogrelo . . .

Prevedel Peter Butkovič — Domen.

Tone Knap:

Povodni konji.

KOMAJ je bil stric Miha dobro zaspal, že so ga prebudili grozni glasovi. Še danes si ne zna prav razjasniti, ali je bilo to lajanje ali kruljenje ali tuljenje ali kaj; toliko še vedno ve, da je bilo grozno in — česar pa sam ne pove — da se je grozno prestrašil. Dobro se spomni, da je bila takoj vsa naselbina na nogah in da sam v naglici ni mogel takoj najti obleke — kot pravi on, — ker mu jo je bil baje sostanovalec zamešal. No, počasi je pa prišel stric Miha vendar toliko do sape, da je zlezal v hlače in korajžno vprašal, kaj da ga vendar budijo.

Ja, pozabil sem povedati, da se to ni zgodilo kje na Tolminskem ali na Krasu, ampak v pravi Afriki blizu Kartuma. Skoro ne boste verjeli, res je pa le bilo. Stric Miha in njegov nečak Frenč sta napravila dobro kupčijo in po vrhu še precej podedovala. V zahvalo sta jo mahnila v sv. deželo. — »Ko sva že tu«, sta si mislila, »pojdiva še znance v Afriki obiskat.« Kje se jima je zdelo, da je Kartum tako daleč! Ker sta pa že bila na poti, se nista hotela skesati — vse radi lepšega. Nazadnje sta vendar prišla do znancev in tam se je stricu Mihi pripetila dogodbica, ki jo njegov nečak Frenč pripoveduje popolnoma drugače kot stric sam.

Tam torej, pri znancih v Afriki, je strica zbudilo, ko je bil prav s težavo zaspal po hudi vročini. In kaj je bilo? Povodni konji so žrli žito in se valjali po njivah, zraven pa spuščali grozovite glasove. Ko je zvedel stric Miha, kakšne goste imajo, je že gledal, kam se bo najbolj varno skriti. Toda ravno takrat ga ogovori nečak Frenč, če bi ne bilo dobro, da bi šla tudi onadva pomagat, da preženejo in ukrotijo živali. Hudo je bilo to za strica, saj povodni konji vendar niso zajci — in še teh se je stric bal, razen kadar jih je imel pred sabo v skledi. Vendar strahopetca se ni hotel pokazati, kljub temu, da je že iskal primeren izgovor. Ravno je hotel enega povedati, ko pride mimo bivši sosed Janez. »Miha, ti greš tudi z nami, kajne?« Kaj je hotel stric drugega, kot da se je vdal v usodo in voljo drugih!

Oborožili so se s puškami in tudi stricu so dali eno. Da bi vedeli, kakšen strah ima stric pred orožjem, gotovo bi mu je ne bili zaupali! Kar zamižal je, ko mu jo je sosed Janez potisnil v roke. »Stric, saj ni polna, ne bojte se je«, ga je tolažil Frenč in šele tedaj si je upal Miha pogledati.

»Le hitro skupaj, da jih dohitimo!«

Zbrali so se; vsi s puškami. Šest jih je bilo s stricem in Frenčem in so jo ubrali proti

J. Millet: Večerna molitev.

sovražniku. Toda ti jih niso čakali, ampak so jo pocedili, preden je prišla naša vojska do njih.

»Presneta reč! Samo, da so me zbudili,« se je jezil stric. »Kaj bomo hodili konje lovit, ko imajo bolj urne noge kot mi.« Seveda ni vedel, kakšni konji so to. Zmenili so se torej, da grejo udušit to zalego, naj bo kjerkoli hoče.

Ko se je napravil dan, so se začeli pripravljati na veliki lov. Stric Miha je venomer švedral okrog in skušal dokazovati, da tudi brez njega opravijo, pa ni pomagalo nič. Po redni nečak Frenč je že znal tako obrniti, da ni kazalo drugega, kot da se tudi stric oboroži in odpravi. Nabasali so si nahrbtnike, da ne bodo trpeli lakote, stric Miha si je pa tudi preskrbel precejšnjo steklenico »korajže«. Ko je bilo vse v redu, so odrinili.

Šli so proti polju, ki je bilo vse pomandranono. Sledovi povodnih konjev so se prav dobro poznali, zato so lahko sledili, odkod so prišli. Pot je držala od njiv proti slepi strugi pritoka Nila.

»Ti šment, ti; tako daleč si upa ta spaka. Že več let se mi ni zgodilo kaj takega,« se je jezil Janez.

Prišli so skoro do obrežja, ko zapazi hlapec v precejšnji razdalji na skalovju nekaj, da se premika.

»Tam so, na vrhu onih pečin. Prav dobro vidim, da sta dva. Ravno nad onim tolmunom sta.«

Vsi so napenjali oči v isto smer, le stric Miha je gledal okrog sebe. Pravi, da je iskal primernege kraja, da bi lažje streljal, pa Frenč je drugih misli, češ, hotel jo je popihati nazaj.

Obrnili so se od struge proč, tako da jim pridejo za hrbte. Hoteli so jih zajeti. »Nazaj

ne bosta mogla, ker ju bomo ustavili, v vodo tudi ne bosta šla, ker je previsoko. Če jo bosta hotela urezati na eno ali drugo stran, ju bodo pa zopet ustavili. Ta dva sta že naša. Samo previdno in tiho, da nas ne zapazita.«

Kot bi šli krast, so se plazili med grmičevjem in travo. Frenč je imel posebno piko na strica, katerega je venomer vzpodbujal in mu dajal nauke, kako naj stopa, da ne splaši zveri. Po dolgem trudu so res prišli v precejšnjo bližino. Videli so izza grmov, kako prijetno sta se solnčila oba povodna konja.

»Stric, pogledjte ju malo, da boste vsaj videli, kaj lovimo.«

Res si je nabral Miha toliko korajže, da je pokukal. Toda joj! Skoro vznak je padel, ko je zagledal tolsto in okroglo telo brez vratu, ki je ves zalit, ter strašno glavo in še strašnejši gobec. Pri tem pa se mu je spodrsnilo in še spodtaknil se je ob korenino, da je telebnil v grmovje kot je bil dolg in širok. Brez šuma vse to ni bilo, posebno še, ker je nekoliko od strahu, nekoliko od bolečin zavpil, kar je mogel. Povodna konja pa pokoncu! V tem je Frenč v svojem lovskem navdušenju še ustrelil. Kot bi mignil, sta izginila oba orjaka. Kar poskakala sta v vodo.

»Salament vendar! Čemu to kričanje! In še streljaš na zver, ko vidiš, da ji na tako daljavo nič ne napraviš, ko ima samo kožo čez 2 cm debelo, potem pa še masti vse polno! Drugič počakaj, da ti dam znamenje!«

Vsa Janezova jeza ni nič pomagala, povodnih konjev ni bilo več. Medtem se je bil stric Miha že pobral in se tipal, če ima še vsa rebra cela. Hudega ni bilo; več strahu kot drugega. Toda stric že ve, kaj je treba v takem slučaju. Izvlekel je steklenico, jo previdno odmašil in napravil par krepkih požirkov. Takoj je odleglo.

»Sedaj nam ne kaže drugega, kot da gremo za njimi. Dobiti jih moramo! Ti, Miha, pa pazi, da jih ne splašiš več! Frenč, nikar ne streljaj brez potrebe, ker niso zajci!«

Šli so proti mestu, kjer sta bila preje oba povodna konja. Dobro so se poznale sledi po pesku, posebno še po blatu. V sredi kot žleb zarezano in na vsaki strani odtisi nog.

»Gotovo je z repom drsal po tleh,« je modro pripomnil Frenč.

»Kaj? Z repom?« je ugovarjal Janez. »Raje molči, ker še nisi nobenega videl. Ta žleb napravi s trebuhom, repa skoraj nič ni ma. Noge ima kratke, zato drsa s trebuhom po tleh.«

Komaj so lezli, ker je bilo precej strmo na skalovje, posebno stric Miha je lovil sapo, da je kar debelo gledal. Ko so prišli na vrh, so zagledali pod sabo precejšen tolmun, povodnih konjev pa nikjer. Ravno je zopet hotel dati Janez duška svoji jezi, ko je zagledal na robu tolmana v vodi med travo štiri vzbočine, ki so odgovarjale nosnicama in očem povodnega konja.

»Enega že vidim. Glej, Miha, tam tiste štiri bunke v vodi. To so oči in nosnice.«

»Že dobro, že dobro,« je pogovarjal stric Miha in gledal ravno na nasprotno stran, tako se je bal še od poprej pogledati zver. »Bo kmalu konec?«

»Saj še začeli nismo, kaj bo konec. — Ampak odtu jih ne bomo streljali, bo treba iti bližje. Le za mano!«

Spustili so se navzdol po bregu naravnost proti tolmunu.

Stric Miha sam ni vedel, kaj bi napravil. Da bi lezel za drugimi zveri naravnost v žrelo? Nak! Tega si stric ni mogel predstavljati. Da bi ostal sam na vrhu? Tudi ne! Naj se zmisli pošast, da prileze zopet na skalo, kaj bo s stricem. Bil je v groznih škripcih, kaj naj napravi. Ampak raje, kot da bi ostal sam, je sklenil, da gre z drugimi, toda samo do polovice poti. Drsal je za njimi in ves čas godrnjal, da se nikamor ne mudi. Ko se mu je zdelo dovolj, se je ustavil in utaboril za precejšnjim kamnom. Vsi drugi so šli prav do tolmana, in sicer tako, da so ga obkolili, kolikor so mogli.

»Sedaj pa nam prav gotovo ne utečeta; vsaj enega bomo pohladili. Ti, Frenč, bodi tu blizu mene, da zopet ne napraviš kake neumnosti. Streljaj, kadar ti bom ukazal in kamor ti bom označil. Streljaj vedno v okolico očesa, tam kaj izda, drugod se še zmeni ne za kroglo. Pa znaš meriti?«

»Veste kaj, o tem bomo govorili pozneje. Menda nisem zastoj prvi strelec v domačem okraju,« je skoro užaljeno odvrnil Frenč.

»Dobro, dobro; torej to stran držite z Mihom. Samo iz vode da bi mogli spraviti to golazen, ker tako, kot je sedaj se ne da streljati.«

Šel je Janez bolj na levo in dal navodila.

»Stric, imate kaj tobaka za njuhanje s sabo, bi dali povodnima konjema »šnuhati«? Gotovo bi prišla bližje na eno »prežo«, če bi vedela zanj.«

»Frenč, molči! V takem položaju se pa še norčuješ! Saj pravim, da se mladina dandanes nič več ne zaveda nevarnosti.«

V tem so začeli na drugem koncu tolmana z napadi. Ker so bili že parkrat na takem opravilu, niso bili v zadregi, kaj napraviti. Slučajno so dobili par manjših hlodov in iz njih napravili plav. Dva sta šla na plav in odrinila od obrežja, druga dva sta si pa poiskala vsak svoj kraj, odkoder bosta lahko streljala. Previdno sta veslarila proti povodnemu konju in še e takrat sta prav zagledala tudi drugega. Bila sta eden blizu drugega. Kar se bliskoma pokaže velikanska glava iz vode in že je ni nikjer več. Zmanjkalo je obeh hkratu. Potočila sta se bila in plavala pod vodo. Vsi so gledali, da se tam blizu kje zopet pokažeta na površju, ko zaslišijo blizu tam, kjer sta bila stric in Frenč, čofotanje po vodi.

»Ta je pa strašno hiter; saj je bil ravnokar še na drugem koncu. Stric, sedaj pa le puško v roke!«

Bila sta tu oba povodna konja in hotela uiti po plitvini v drug tolmun, ki se je nahajal malo bolj vstrani. Stric se je zverin tako ustrašil, da je pozabil držati se za skalo in zdrknil navzdol. Ko bi ga ne bil Frenč ulovil, bi se bil pridrsal naravnost pred povodnega konja. Vse drugače se je pa izkazal Frenč. Ko je strica ustavil in ga posedel na varno, je prislonil puško, pomeril v okolico očesa in sprožil. Zadel je dobro, zakaj povodni konj je skočil po koncu in padel nazaj kot hlod. Keč je bil ravno na plitvini, se je videlo vse velikansko telo.

»Enega sem že, stric, sedaj še drugega.«

Za drugega pa ni bilo časa, zakaj ta jo je že popihal. Čudno se je zdelo vsem, kako je mogel tako nenadoma izginiti. Šele kasneje so videli, da sta imela povodna konja iz tolmana v tolmun napravljene precej globoke jarke pod vodo, da bi tudi v slučaju večjega pomanjkanja vode ne bila na suhem.

Frenč je pogledal za stricem, pa se ga je skoraj ustrašil. Preje ni imel časa opazovati, kakšen je stric, sedaj je pa videl, da je ves raztrgan in umazan od prsti, zraven se je pa še tako prestrašeno držal, da Frenč sam ni vedel, ali naj ga pomiluje ali naj se mu smeji.

»Kaj vam je, stric?«

»Kaj mi je? Tisti presneti kamen se mi je bil zdrknil, da sem se pošteno pobil, zraven mi je pa še puška padla iz rok, ko sem drsal navzdol. Sapramiš, kako me jezi, da nisem mogel mrcini posvetiti. Jaz bi bil gotovo še drugega spravil s poti. Tako jo je pa unesel. Pa drugič.«

»Pa sem mislil, da ste se ustrašili.«

»Ustrašil?« je oporekal stric, ko je videl, da se zver ne premakne več. »Jaz ustrašil! Me še ne poznaš. To bi mu bil dal popral.«

Medtem so že drugi prišli in vsi skupaj so si ogledovali velikana. Še celo stric si je upal bližje, ko so mu zagotovili, da ni nobene nevarnosti več in da se drugi, ki je ubežal na ta kraj, sploh nikoli več ne prikaže. Bil je res velikan, dolg 4 m in še nekaj čez, visok pa poldruhi meter.

»Od česa se pa redi?«

»Samo travo in rastlino žre. Da bi ga videl, kako mu gre v slast. Enkrat ti pograbi za cel koš trave in jo žveči, da se sliši cmokanje daleč okrog.«

»In sedaj? Ga bomo pustili tu?«

»Zazdaj ne kaže drugega. Počasi bomo že spravili domov, kar bo za rabo. Mast je dobra, seveda ne za zabelo. Precej se dobi za spodnji zob. Stavim glavo, da tehta kake 4 kg in da ni manj kot 60 cm dolg. Cenijo ga še bolj kot slonovega. — Pred leti smo ustrelili približno tako velikega kot je ta. Imel je 2600 kg. Sama glava je tehtala 200 kg.«

»Čudno se mi zdi, da more tako visoko splezati, ko je videti tako neroden. Saj ima noge kot klade in ves je kot posebljena nerodnost.«

»Tudi meni se zdi čudno in nikomur bi ne verjel, če ga ne bi sam videl, posebno še, ker je na suhem res precej neokreten. Vse drugače pa v vodi. Tam se prekopica, plava kot riba in se lovi kot za stavo. Posebno, kadar je dobre volje, tako počenja, da dela precej visoke valove.«

»Kaj je dosti teh mrcin?« se je ojunačil stric.

»Ne več dosti, ker jih precej pobijejo. Le brez skrbi bodi, Miha, prav slučajno si zadel na ta strah. Seveda, kjer so, jih je navadno več skupaj in le redko se dobijo posamezni. Kadar so pa tako sami, so pa redno kaki stari debeluharji, kot je ta tukaj.«

»Precej strahopetni so, sem mislil, da se bo treba bosti z njimi, pa ni bilo sile.«

»Boga zahvalite, stric, da se je tako izteklo, drugače bi ne videli več domačega kraja, ker bi od strahu umrli.«

»Ti smrkavec, ti! Kdo te je pa po čem vprašal? Sam sebe bi bil pogledal, ko si bil bled ko zid in sem se že resno bal zate, da ne skopniš.«

»No, le končajta, sedaj se odpravimo počasi domov.«

»Ampak nahrbtnikov ne bomo nosili polnih nazaj.«

»Prav imaš, Miha; ta je pa pametna! Pa začnimo s tem.«

Izbruh svetovne vojne.

PO balkanskih vojnah se je evropska javnost končno pomirila, mobilizirano vojaštvo se je vrnilo veselo na svoje domove, ko so že po par mesecih počili v Sarajevu strelji na prestolonaslednika Franca Ferdinanda in njegovo ženo.

Nadvojvoda Franc Ferdinand je bil zelo resen, trd in oblasten človek, ki se je vse življenje boril s težavami in ovirami. Njegovo razmerje s sorodniki in Francem Jožefom ni bilo prijazno. Stari cesar ni mogel nikdar prestolonasledniku oprostiti, da se je oženil s češko grofico Sofijo Chotekovo. Po pravilih habsburške hiše bi bil moral vzeti nevesto vladarske krvi in ne navadne plemkinje. Radi Sofije je imel prestolonaslednik s cesarjem burne in strastne spore. Šele po trdovratnih borbah je Franc Jožef dovolil poroko. Zato je pa moral prestolonaslednik dva dni pred poroko slovesno izjaviti, da njegovi potomci ne bodo imeli pravice do prestola, da torej ne bodo člani cesarske hiše. In res so otroci Franca Ferdinanda dobili mesto očetovega materino ime, kakor da bi bili nezakonski. Sofija je stala pri sprejemih na dvoru za vse mi nadvojvodi in nadvojvodinjami. Franca Ferdinanda, ki je ženo in otroke goreče ljubil, je vse to močno bolelo, posebno ga je pa peklo, da njegova žena ne sme postati cesarica.

Prestolonaslednik je skušal zato položaj in čast svoje tovarišice čimbolj višati. Dosegel je od cesarja, da jo je povzdignil v vojvodinjo Hohenberg, tako da so bili tudi njeni otroci vojvodi. Prestolonasledniku je bilo v posebno zadoščenje, da je Viljem II. občeval s Sofijo Chotekovo kakor z enakovredno kneginjo.

Poslednja prestolonaslednikova pot.

Tudi potovanje v Bosno leta 1914. je hotel Ferdinand uporabiti, da povzdigne ugled svoje žene. Na Vidov dan se je nameraval peljati ob njeni strani slovesno skozi Sarajevo in pokazati svetu bodočo cesarico. Poučeni krogi so namreč že vedeli, da bo Ferdinand po cesarjevi smrti prelomil vse za preke in proglasil Sofijo za vladarico.

Za prestolonaslednikovo osebno varnost je vojaški poveljnik Bosne in Hercegovine general Potiorek zelo slabo poskrbel. Zakaj ko je Franc Ferdinand krenil s spremstvom v mesto, je udarila nenadoma v vrata avtomobila bomba, ki se je pa razpočila šele pri sledečem avtomobilu in ranila dva častnika. Vsi vozovi so se ustavili, napadalec, mladi srbski črkostavec Gabrinović, je pa bežal čez Miljački most in padel na drugem bregu v roke orožnikov.

Nato se je vršil sprejem v mestni hiši, kjer je blede in razjarjeni prestolonaslednik napadel zbrane občinske zastopnike: »Tu se sprejemajo torej gostje z bombami?« Župan in svetovalci so molčali in trepetali.

Po sprejemu v mestni hiši bi morala iti pot v konak (vladni dvorec), toda prestolonaslednik je hotel obiskati prej težko ranjenega častnika v bolnišnici, in sicer sam, brez žene. Toda Sofija se ni hotela ločiti od moža in je sedla z njim v voz. Franc Ferdinandov spremljevalec grof Harrach se je postavil na stopnico avtomobila, da bi kril med vožnjo s svojim telesom dvojico, prestolonaslednik se je pa razsrdil in odklonil ponudbo: »Pustite vendar to neumnost!«

Med potjo v bolnišnico je zašel po nerodnosti eden šoferjev v napačno ulico in se moral obrniti, tako da so vsi sledeči avtomobili brzino zaustavili in se premikali počasi tik mimo občinstva. Tu počita z desne strani 2 strele. Bila sta krogli Gavrila Principa. Potiorek plane na noge in zaukaže voznikom, naj se umaknejo in krenejo čez drugi most. Sofija skloni medtem glavo k Francu Ferdinandu, prestolonaslednik sedi vzravnano, nihče ne opazi, da se je zgodila nesreča. Tedaj bruhne iz prestolonaslednikovih ust kri. Odprejo mu vojaško bluzo in vidijo, da je prestreljena glavna žila v vratu. Smrtno je ranjena tudi Sofija. Ranjenca prepeljejo v vladno palačo, kjer izdihneta.

»Vsemogočni se ne da izzivati!«

Žalostni konec avstro-ogrskega prestolonaslednika in njegove žene je pretresel vso Evropo. Stari cesar, ki je doživel že mnogo družinskih nesreč, je pa ostal povsem miren. Smrt neljubega nečaka je smatral za kazen božjo. Ko so mu naznanili atentat, je rekel svojemu pobočniku: »Vsemogočni se ne da izzivati!« Sofije Chotekove niso smeli položiti v cesarsko grobnico v dunajski kapucinski cerkvi, zakaj ta je bila namenjena le članom vladarske hiše. Po poslednji volji Franca Ferdinanda so pokopali zato oba na posestvu v Artstettenu.

Najmanj so žalovali po prestolonasledniku Ogrji. Ferdinand je bil namreč odločen

nasprotnik ogrskega plemenitstva, ki je zahtevalo Jugoslovane, Slovake in Romune, ter hotel zlomiti njegovo premoč. Smrt Franca Ferdinanda je rešilo ogrsko plemenitstvo najnevarnejšega nasprotnika.

Grof Berchtold, general Hötendorf in tovariši so pa mislili po atentatu samo na to, kako bi nesrečo politično izkoristili. Sedaj se je nudila sijajna prilika, da se maščujejo nad Srbijo. Dokazati je bilo treba, da je vpletena v atentat tudi srbska vlada, nakar mora slediti korenit obračun. Zato so poslali v Bosno visokega uradnika iz zunanjega ministrstva Wiesnerja ter mu naročili, naj izvrši zelo natančno preiskavo.

Dokazov ni.

Toda Wiesner je bil pošten človek in se je držal resnice. Oblastva so dognala, da je bil napad na Franca Ferdinanda delo mladih srbskih zarotnikov, o odgovornosti srbskih vladnih krogov pa ni bilo najmanjšega dokaza. Napadalec Gavrilo Princip, 19leten dijak odločnih potez, je izjavil pred sodnijo, da je videl v nadvojvodi smrtnega sovražnika svojega naroda, ki je »hotel preprečiti zedinjenje vseh Jugoslovanov.« Zato je sklenil, da ga umori in vzame nato življenje tudi sebi, da ne vplete v stvar tovarišev. Žrtvovati je hotel svojo glavo narodni stvari. Pri procesu je Princip branil in zagovarjal svoje tovariše in valil vso odgovornost nase. Radi mladostnosti mu je sodišče prisodilo 20 let ječe, kjer je po triletnem bivanju v temni celici umrl. Trije Principovi tovariši so končali na vešalih.

Poročilo, ki ga je Wiesner poslal na Dunaj, je ugotovilo, da je srbska vlada pri atentatu nedolžna. »Da je srbska vlada« — je pisal Wiesner — »za atentat vedela, da ga je pripravila in preskrbela zanj orožje, se ne da nikakor dokazati. Iz nekaterih okoliščin se da celo sklepati, da je to izključeno.« Bombe so bile res vzete iz srbskega vojaškega skladišča, toda bile so morda last komitašev iz zadnje vojne. Edino, kar je Wiesner ugotovil, je bilo to, da so nekateri srbski obmejni uradniki, en srbski major in en bosenski železniški uradnik bili pri zaroti skoro gotovo udeleženi.

Wiesnerjeva preiskava se je torej zaključila v korist Srbiji. Grof Berchtold ni imel potemtakem nobenega resnega vzroka, da kliče na odgovor beograjsko vlado. Toda dunajski oblastniki so hoteli za vsako ceno obračun s Srbijo. Vojni minister Krobatin je izjavil, da je »treba Srbijo v 4 tednih pokončati.« Zato so Wiesnerjevo poročilo skrh v miznico ter sklenili kazenski pohod proti Beogradu.

Pismo Francu Jožefu.

Za ta načrt je bilo treba pridobiti najprej starega cesarja in nato Viljema II. Ko je ogrski načelnik vlade grof Štefan Tisza slišal, da hočejo na Dunaju vojno, se je temu odločno uprl. Sposobni ogrski državnik se je zmage nad Srbijo naravnost bal. Če bi monarhija pridobila na jugu nove pokrajine, bi se število Slovanov tako povečalo, da bi Ogrri ne mogli več vzdržati svoje premoči nad nemadžarskimi narodi. To bi pomenilo konec ogrske nadoblasti. Zato je poslal grof Tisza cesarju svarilno pismo, kjer se je izjavil proti vojnemu pohodu na Srbijo. »Grofu Berchtoldu nisem prav nič prikrival, da smatram to za usoden pogrešek in da bi ne mogel z njim deliti odgovornosti. Doslej nimamo nobenih zadostnih razlogov, da bi naprtli Srbiji odgovornost in da bi kljub morebitnim zadovoljivim izjavam srbske vlade izzvali s to državo vojno. Ves svet bi nas smatral za motilce miru in zanetili bi v najneugodnejših razmerah veliko vojno.«

Navzlic opominu Štefana Tisze se je Franc Jožef začetkom julija odločil, da podpiše pismo na Viljema II., ki mu ga je zložil grof Berchtold.

»Napad na mojega ubogega nečaka« — pravi pismo — »je neposredna posledica ruske in srbske panslavistične agitacije, katere edini smoter je oslabitev trozveze in uničenje moje države. Moja vlada mora stremeti v bodočnosti za tem, da Srbijo osami in zmanjša. Mir se dá zavarovati le tedaj, če se Srbija kot politični činitelj na Balkanu izloči. Da bi se nasprotje, ki loči Srbijo od nas, izravnalo, na to ni mogoče več misliti, dokler sme to ognjišče zločinske agitacije v Beogradu nekaznovano prosperovati.«

Da je sivi vladar pismo podpisal, je bil prvi veliki uspeh grofa Berchtolda in so-mišljenikov. Sedaj je bilo treba nesti pismo v Berlin in poskrbeti, da Viljem ugodno odgovori. Če se še to posreči, je vojni pohod na Srbijo neizogiben. Za nosilca pisma so izbrali mladega grofa Hoyosa.

Kosilo v Potsdammu.

Avstrijski poslanik v Berlinu ogrski grof Szögyeny je bil 6. julija povabljen v cesarski grad Potsdam k Viljemu II. na obed, da izroči vladarju pismo Franca Jožefa. Preden sta sedla k mizi, je Viljem prebral dolgo poslanico in pripomnil, da se mora, preden kaj odgovori, posvetovati s načelnikom vlade Bethmann-Hollwegom. Med jedjo je pa postal Viljem zgovornejši in pri črni kavi je bil že bojevito razpoložen: »Če nastane med Rusijo in Avstro-Ogrsko vojna,« — je rekel

— »bo stala Nemčija kot preizkušen zaveznik na strani monarhije. O tem naj bodo na Dunaju prepričani. Razumem prav dobro, da je miroljubnemu cesarju Francu Jožefu težko vkorakati v Srbijo; toda če so na Dunaju spoznali, da je treba res vojaško nastopiti proti Srbiji, bi mi bilo zelo žal, ako Avstro-Ogrska sedanjega tako ugodnega trenutka ne izkoristi.«

Ogrskemu grofu so oči žarele veselja in zadovoljnosti. Čim se je vrnil domov, je brezovjavil dragocene, vzpodbudne besede na Dunaj. Grofu Berchtoldu in tovarišem se je odvalil kamen od srca. Viljem II., ki je bil v dobi balkanske vojne, v novembru 1912., Srbom prijazen in je tedaj preprečil vojno, je vendar spremenil svoje nazore.

Po razgovoru z Bethmann-Hollwegom je šel na Dunaj uradni odgovor, ki je potrdil Viljemove izjave: Avstrija naj sama odloči, kaj je treba ukreniti proti Srbiji. Spopad naj se po možnosti lokalizira, omeji, toda v slučaju splošne vojne bo Nemčija izpolnila svojo zavezniško dolžnost.

Berlinska vlada je dala s tem Avstro-Ogrski pooblastilo, da ukrene, kar se ji zdi potrebno, in ji zagotovila že vnaprej nemško pomoč. Kakor l. 1912. tako je bilo tudi julija 1914. v polni oblasti Viljema II., da prepreči vojno. Zadostoval bi bil oster opomin na Dunaj. Nemški cesar v svoji lahkomišelnosti tega ni storil, temveč prepustil odločitev grofu Berchtoldu in avstrijskim generalom. S tem si je naprtil pred zgodovino težko odgovornost.

Grof Tisza se upira.

Dunajski ministri so se po nemškem odgovoru naglo lotili dela. Zunanji minister Berchtold je sklical koj na Ballplatz sejo, katere so se udeležili ogrski ministrski predsednik grof Tisza, načelnik avstrijske vlade grof Stürgh, skupni finančni minister Poljak Bilinski, vojni minister Krobotin, en admiral kot zastopnik vojne mornarice in načelnik generalnega štaba Conrad von Hötzendorf, mož, ki je že leta nestrpno čakal izbruh vojne.

Grof Berchtold je raztolmačil gospodom, da jih je povabil, ker je potrebno ozdraviti »slabe notranjepolitične razmere v Bosni in Hercegovini, ki so se pokazale o priliki sarajevske katastrofe.« Srbija mora postati za vselej neškodljiva. Berlin nam je »z vsem poudarkom« obljubil pomoč. Zavedam se tudi, »da je vojna z Rusijo zelo verjetna.«

Grof Tisza ugovarja: »Nikdar ne bom glasoval za nenaden napad na Srbijo brez prejšnje diplomatske priprave, kakor se po vsej priliki tu namerava. Mi moramo brezpogojno

staviti zahteve, trde, a ne nesprejemljive zahteve. Če jih Srbija sprejme, dosežemo bučen diplomatski uspeh, na Balkanu se naš ugled dvigne. V nasprotnem slučaju sem tudi jaz za vojno, poudarjam pa že sedaj, da ne smemo stremeti za popolnim uničenjem Srbije, ker bi se Rusija proti temu borila na življenje in smrt in ker bi jaz kot ogrski ministrski predsednik nikdar ne dopustil, da monarhija anektira del Srbije. Vojna sicer pa sedaj sploh ni priporočljiva, temveč samo nevarna.

Nato sta govorila grof Stürgh in Bilinski za vojno. Vojni minister Krobotin je menil, da »nima diplomatski uspeh nobene veljave. Z vojaškega stališča moram poudariti, da bi bilo ugodneje, da vodimo vojno sedaj nego v poznejšem trenutku . . . Dve priliki smo že zamudili. Če sedaj ne udarimo, bodo jugoslovanske pokrajine videle v tem znak šibkosti.« Grof Stürgh je šel še dalje. »Priporočljivo bi bilo,« — je rekel — »da se vladarska družina v Beogradu odstrani in da se krona ponudi kakemu evropskemu knezu.«

Ko so vsi prisotni silili v Tiszo, naj se pošljejo Srbiji nesprejemljive zahteve, je odločni grof začel groziti: »Gospodom sem v toliko popustil, da naj bodo zahteve zelo trde. Če se pa spozna naš jasni namen, staviti nesprejemljive zahteve, nam bo zmanjkala vsaka zakonita podlaga za vojno napoved. Ako se moje stališče v diplomatski noti ne upošteva, bom izvajal posledice.«

Ministri so se razšli, ne da bi bili kaj sklenili, Berchtoldovi naklepi so se zazdaj razbili ob razsodnosti Štefana Tisze.

Ultimatum.

Kakor prej od Viljema II. je bil sedaj mir odvisen od grofa Tisze. Če bi bil ogrski ministrski predsednik ostal neizprosni, bi Avstrija ne mogla začeti sama vojne. Zakaj Tisza je imel na svoji strani ogrski parlament in ogrsko javno mnenje. Toda teden dni po opisani seji je Tisza začel na žalost spreminjati svoje mišljenje in se sprijaznjevali z Berchtoldovo politiko. K temu so ga spravili tudi opomini iz Berlina, kjer so »cesar in merodajni nemški krogi najodločneje vzpodbujali avstrijsko vlado, naj energično nastopi proti Srbiji in razžene za vselej tamkajšne gnezdo zarotnikov.« Na Tiszo je vplivalo tudi pisanje nemških avstrijskih listov, ki so vedno ostreje hujskali proti Srbiji. Srbe so imenovali v tistih dneh »tolpo roparjev in morilcev,« »kozje tatove,« »ljudstvo ušivcev« in slično. Tiszo je močno obdeloval tudi načelnik generalnega štaba Conrad von Hötzendorf.

Po 14 dneh je Tisza pristal na ultimatum

Srbiji. Besedilo so ministri pripravljali v največji tajnosti, zakaj Hötzendorf je priporočil, da »se je treba izogibati vsemu, kar bi moglo predčasno alarmirati nasprotnike. Treba je na zunaj kazati v vsakem oziru miroljubno ponašanje.«

Do zadnjega trenutka ni nobeden inozemskih diplomatov vedel, kaj se kuha v avstrijskem zunanem ministrstvu. Pri sestavi ultimatumu so se dunajski grofje in generali najbolj bali, da bi ga Srbi v celoti sprejeli in da bi vojni načrti šli radi tega po vodi. Zato so zložili zelo ostro in žaljivo besedilo. Spor je nastal med ministri samo glede bodoče usode Srbije. Berchtold je zahteval, da se srbska kraljevina razdeli povečini med sosedne države. Tisza je pa bil slej ko prej mnenja, da si monarhija ne sme prilastiti nobene srbske pokrajine, ker bi se s tem pomnožilo število avstrijskih Slovanov. Grof Stürgh je ponavljal svoj predlog, naj se srbska vladarska hiša Karadžordževićev prežene s prestola. Končno so se zedinili, da si Avstrija pridrži kvečjemu par vojaško važnih točk.

V ultimatumu na beograjsko vlado je zahtevala Avstrija, naj objavi kralj Peter v srbskem uradnem listu in v povelju na vojsko proglas proti vsesrbski narodni propagandi, da vlada takoj razpusti »Narodno obrano«, odstrani iz službe vse sumljive častnike in uradnike, ki jih bo Avstrija imenovala naštetela, da črta iz šolskih knjig vsa mesta, ki služijo velesrbski propagandi, in tako dalje. Najhujša zahteva je bila, da morajo avstro-ogrski uradniki priti v Srbijo in sodelovati pri uradni preiskavi.

Nemška vlada je že par dni prej razposlala vsem svojim inozemskim zastopnikom okrožnico, kjer jim je zaukazala, naj ultimatum pred tujimi vladami branijo, češ da je »pravičen in umerjen.« To so storili v Berlinu, ne da bi vedeli, kakšno bo besedilo ultimatumu.

Ko jim je pa avstrijski poslanik v Berlinu izročil listino in so jo prebrali, so zelo ostrmeli. Bethmann-Hollweg in ostali nemški ministri so menili, da je »v vsakem oziru preostra« in so se začeli kesati. »Sedaj se ne dá več nič narediti,« — je odgovoril poslanik — »jutri zjutraj bodo listino izročili v Beogradu.« Nemška vlada bi bila sicer lahko še brzojavno vse ustavila, a se ni zganila.

Tudi cesar Franc Jožef se je zavedal, da bo imel ultimatum hude posledice, in rekel zato ministru Bilinskemu pomenljive besede: »Rusija ne more tega prenesti . . . Mi se ne smemo prav nič varati, to bo velika vojna!«

(Dalje.)

I. Mihajlov:

Zapiski s poti.

Grinzing.

VELEMESTO šumi. Dunaj, dva milijona ljudi ob Donavi. Grinzing je XIX. okraj Dunaja. »Skozi in skozi rdeč: sami socialisti in komunisti so tu doma,« se glasi sodba meščana staroavstrijskega kova. Gledal sem v ta rdeči svet in sem našel družine, ki ne vidijo očeta ves božji dan, otroke, ki se potepajo po cestah, medtem ko mora mati kuhati in prati in pestovati obenem. Preko vsega leži pepelnata koprena bede, teslesne in dušeyne. Govori iz ljudi samih, iz njih obrazov, iz besed, iz kletev in tožb in iz njih bivališč. Par vojnih barak še stoji tu in tam deloma praznih med raztresenimi hišami.

Novembrskega dne 1. 1926. je zopet prišlo življenje v eno izmed onih praznih in polrazbitih barak. Polno mladih rok je hitelo, nosilo, zbijalo, čistilo, urejevalo, kopalo okoli barake. Fantje in dekleta. Smeh in resna beseda sta spremljala delo. In še pesem je zazvenela. Zvečer je bilo delavcev in delavk več, popoldne manj, predpoldne le par deklet. Kako pa ne? Črez dan so tičali na vseučilišču, poslušali bogoslovje in modroslovje, pravo in še ne vem kaj; delali so v šoli, v pisarnah, v uradih. Seveda iz obleke in iz dela ne zveš tega. Dekleta so v preprosti narodni noši z vencem kit okoli glave ali z dolgimi kitami po hrbtu; imel bi jih preje za služkinje iz Korške; fante v njih noši za tirolske pastirje. Pa kaj hočejo ti ljudje? Mnogo stvari. Za sedaj le eno: hočejo katoliško šolo za delavske otroke.

Par učiteljic, katerim dunajski socialistični mestni očetje niso hoteli zaupati neže ne dece, ker so dekleta katoliškega prepričanja, hoče kljub temu delati, delati za mladino. (Pri nas se sliši bolj: »Jaz moram tudi živeti!«) S trudom so zbirale groš za grošem in šiling za šilingom. Sosestre in sobratje iz mladinske zveze so obljubili svojo pomoč, dr. Rudolf, njih duhovni voditelj, je zastavil svojo besedo kot priporočilo in šlo je. Oskrbel so si barako: otroški vrtec otvorijo.

Prebivalci s socialisti ne ugovarjajo. Saj jim še v glavo ne šine, da bi bilo to delo »črnih«, katoličanov. Počasi se je vse uredilo. Preprosta kapela — leseni križ zanjo s svečniki vred je izrezljal tovariš s umetnik, prte, zavese so pripravila dekleta. Vse je preprosto do spovednice, kateri se vidi, da je ni obdelovala mizarjeva roka; načrt zanjo je zrastel v glavah dunajskih bogoslovcev-mladinov. Taka je, kot jo hočejo moderni bogoslovni profesorji. Poleg kapele zakristija,

nato zapovrstjo šola za otroke, njih jedilnica, sobica za učiteljice in še dolg kos prazne barake, ki čaka. Zadnjo nedeljo novembra 1. 1926. je dunajski nadškof kardinal Piffl na tihem posvetil te »katakombe« v delavskem predmestju.

»Pa se niste ustrašile truda?« sem vprašal Frančiško, eno izmed deklet. Konvertitinja je, živ tip judovske hčere po obrazu in po izgovorjavi. Mladinstvo, (bila je že preje med Pfadfinderji, stezosledci, gozdovniki) jo je pripeljalo k veri in h katolicizmu. To ji je nakopalo sovraštvo staršev in sorodstva.

»Pa še kako — a omagale nismo. Res je pa, da sem se zjokala kot otrok, ko smo po dolgem trudu in delu stopile v to barako, vso prazno in razbito.«

»Kaj pa prebivalstvo, starši otrok in otroci? Ali so vam zaupali?«

Temna senca ji je švignila preko vedno smehljajočega se obraza, ob mojem vprašanju obujeni spomini so se zrcalili na njem.

»Ni šlo lahko. Prve dneve so hoteli otroci vse razbiti.« Nehote sem sledil nje pogledu po skromni opravi, po mizicah in stolčkih, po živih slikah pastiric in pastirjev in vitezov in romarjev, svetnikov in Marij, ki so visele v višini enega metra po stenah. »Pa jih je do brota in ljubezen uklonila,« je nadaljevala »in ko so otroci zvedeli za kapelo, za Jezusa in za Marijo in znali očenaš in češčeno-marijo, so bili že tako naši, da jih ni ne palica in ne jeza staršev več držala doma. Ušli so ... Starši so se nam tudi vdali. Obiskujemo tudi nje.«

Par trenutkov nato je zagrmel v sobo mali drobiž. Vsa otročeta so me obsula, drug za drugim mi je molil svojo ročico in hitel po navljati še ves zasopel od iger, kot da se mu mudi: »Grüss Gott! Grüss Gott! Gelobt sei Jesus Christus!« (Bog živi! Bog živi! — Hvaljen Jezus!) — Učiteljica jih je pogledovala, tu in tam komu rekla tiho besedo in že so sedeli vsak na svojem mestu. Večji so razdeljevali delo: klinčke, knjige s podobami, igre, vezenje, vsakemu svoje. Mladi reditelji so razumeli svoj poklic.

Prekoračil sem nato jedilnico otrok in prišel v dolg hodnik. Na levi sta kuhinja in shramba, na desni sobica za dekleta, družinska soba. Na steni je v tej visela poleg križa in par slik fotografija sv. očeta z lastnoročnim podpisom in blagoslovom za Ano Ehmov, nje tovarišice in njih delo. Dno barake ni bilo več prazno. Par soban je že čakalo pripravljenih. Bilo je v juliju 1927. »V jeseni otvorimo prvi razred zasebne šole,« mi razlaga spremljevalka. »Vaši ljudje zbirajo pridno, kardinal je posredoval pri kancelarju Seiplu, dovoljenje že imamo.«

Dan nato je izbruhnila dunajska pobuna, tekla je kri tu in tam, justična palača je gorela. Sadovi političnih strasti in socialnih napetosti! Politika je potrebna in vsak katoličan mora tu napraviti ob času svojo polno dolžnost. Ali to je, da je danes bojna črta polna sovraštva in laži. V zaledju je treba tihega dela, malo besedi in dosti ljubezni, ki odpušča in potrpi.

Ko pišem danes po treh letih to, ima Grinzig že trirazredno katoliško ljudsko šolo. Kardinal Piffl je sedaj, kolikor vem, sestavil odbor, ki ima namen, zgraditi šolsko poslopje za ljudsko šolo in za — zasebno katoliško učiteljsiše. To je še načrt bodočnosti, toda par mladinov se že pripravlja za profesuro.

Poleg otroškega vrtca imajo mladinke tam blizu še Kinderhort, dečje dneздо. Kaj je to? V njem zbirajo izven šole šolsko mladino, se z njo uče, pripravljajo naloge in popravljajo, kar je šola deci izkrivila v duši glede vere in vzgoje. Take ustanove imajo tudi drugod po Dunaju. Iz skromnih poskusov navdušene mladine so pognali lepi cveti.

Vitez s plamenom.

Koliko je pa teh katoliških mladinov? Ne dosti. Pravih zlasti ne, ker mladinstvo hoče predvsem klesati osebnosti. Še v posameznih zvezah je bilo in je dokaj petih koles. Tečejo vstric, ne vedo prav ne kam ne kod in ne zakaj. Quickborn je imel nekdanj v svoji sredi do 6000 mladih ljudi. To je za vso Nemčijo malo, a danes jih ni niti toliko. Neuland jih ima okrog 900. V Nemčiji so pa še druge katoliške zveze »Grossdeutsche«, Jungborn, Normandsteiner, ki štejejo moško po 100 ljudi.

Ali nekaj je treba podčrtati in poudariti zlasti nasproti onim ljudem, ki vidijo v mladinstvu le bolesten izraz časa in radi označajo: »Mladinsko gibanje v Nemčiji začenja upadati, sedaj pride na vrsto Avstrija...« Da, v Nemčiji, bi skoraj dejal, da že pojenjuje. To pa zato, ker so ideje mladinstva res že prodrle v društva, v stare organizacije, tudi v umetnost in celo politika se jim ni mogla povsem zapreti. Vse, kar si je mladinstvo priborilo, našlo, poudarilo, vse dobro živi, dasi so mogoče mladinske zveze v razvojni krizi. Ni pa še mogoče vsega presoditi. Lju-

Mladost.

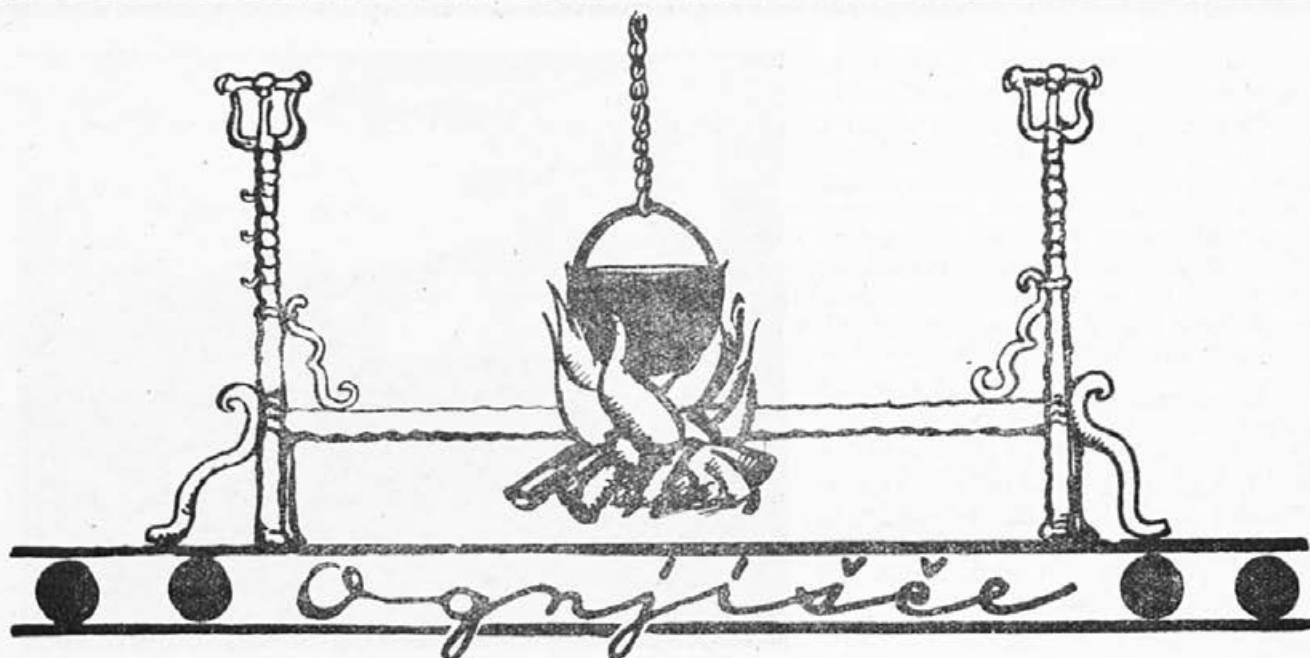
dje iz mladinskih vrst niso še v dovršenih poklicih. Še rastejo, se bore. Prve čete vstopajo v poklice, si gradijo nove družine, ki bodo, tako Bog daj, ognjišča novega duha.

Bil je deževen večer na Rothenfelsu. Dobra stotina mladih duš je pela in govorila v stari viteški dvorani. Drugi dan je večina odhajala.

Za začne p. Bernard na koncu pripovedovati pravljico ko otrokom za slovo. Pravljico o vitezu, ki je ob prvi križarski vojski prvi priplezal na zid svetega mesta. Ošabnost in pogum sta ga gnala, saj je bila prvemu, ki pride na vrh, obljubljena posebna čast. Smel si bo prižgati svečo ob božjem grobu in jo nesti, kamor bo hotel. Vitez je dosegel to čast in sklenil je, nesti posvečeno luč domov v slavno Florenco.

A kdo naj naslika težave tega pota! Nalivi, viharji, deroče reke brez mostov — vitez pa nosi gorečo luč in brani plamen, da ne ugasne. Roparji ga napadejo. Z golo desnico, z življenjem jo brani. In ko pride po dolgem, dolgem času domov, je ves premenjen, je popoln človek, svetnik. In še tu pride preizkušnja. V gneči množice, ki ga čaka in spremlja v cerkev, švigne golob ob svečo in jo upihne. Mož omahne... Na cilju je bil in sedaj... V zadnjih zdihljajih gleda, kako šviga golobček z gorečo perutnico po cerkvi. Švigne nad oltar in vžge svečo. Z vzklikom najvišjega veselja izdihne vitez svojo dušo.

Tak mora biti mladine, je dejal sivi duhovnik in nehal.

KURJAVA.

Zima je pred duri in misliti je treba na kurivo, ki naj nam daje v mrzlih mesecih prijetno toploto.

Človek potrebuje dvojno toploto, zunanjo in notranjo. Slednjo nam daje hrana, ko se v našem telesu spreminja v svoje prvine, ko razpada. Od te toplote zavisi vse naše delo, v veliki meri tudi naše življenje. Toplota v našem telesu se le malo spreminja, četudi bi bili več časa brez hrane. Če notranja telesna toplota hitro pade in pade znatno pod 36 stopinj Celzija, potem je tudi smrt blizu. Tudi navzgor se notranja toplota ne sme mnogo spremeniti. V skrajni življenski nevarnosti je človek, če kaže telo 42 stopinj Celzija toplote. Torej je notranji človeški toploti ozko odmerjena meja, katere se ne sme prekoračiti, da človek ne umrje.

Čisto drugače je glede zunanje toplote. Človek živi lahko v prostoru, ki ima tudi 45 stopinj Celzija, enako lahko tudi živi, če kaže toplomer tudi 30 stopinj Celzija pod ničlo. Dočim vidimo pri notranji telesni toploti, da se pomika meja med sedmimi stopinjami (od 35 do 42), imamo pri zunanji toploti kar razliko 75 stopinj, torej več kot desetkrat toliko.

Kako merimo toploto?

Če prideneš lonec vode k ognju, moraš nalagati drva, če hočeš, da bo voda zavrela. Čim mrzlejša je bila voda, temveč toplote je treba.

Kot imamo za dolgot mero v obliki metra in za vsebino posod mero v obliki hektolitra oziroma litra in merimo težo s kvintalom oziroma kg, tako imamo tudi za toploto posebno mero, ki se imenuje toplotna enota ali s tujo besedo »kalorija«.

Znano je, da se pri 0° Celzija voda spremeni v led, pri 100° pa vre in se spremeni v paro. Torej imamo lahko vodo od 0° in od 100°, lahko pa tudi od vseh stopinj v mejah med 0 in 100, torej od 1°, 2°, 25°, 50°... 75° 90°... 99°. Če hočemo vodo segreti od 0° na 1° toplote, potem potrebujemo neko količino toplote, ki jo izrazimo

v kalorijah. Ena kalorija ali toplotna enota je tista toplota, katero porabimo za segretje 1 litra vode za 1° Celzija. Za segretje 1-litra vode od 0° do 100° ali do vrelišča potrebujemo 100 kalorij. Enako količino kalorij potrebujemo tudi, da segrejemo 1 hl (100 litrov) vode za eno stopinjo.

Kurivo.

Na vaseh poznamo pri nas kot kurivo le drva oziroma ostanke dreves. Na Ogrskem, v Rusiji in marsikje drugod, kjer nimajo dovolj gozdov in dreves, kurijo le s slamo. Ob slami kuhajo, s slamo segrevajo peč. V mestih se rabi vedno manj drvi, vedno več pa premoga. Pa tudi premog je v zadnjih časih dobil tekmeča, ki ga vedno bolj izpodriva, namreč gorilni plin, ki ga delajo iz premoga. Kjer so vodne sile cene, kurijo in kuhajo pa z elektriko. Mnogo je danes gospodinjstev, posebno v Ameriki, kjer kuhajo in se grejejo le električno. Kjer imajo v naših krajih elektriko, jo uporabljajo razen za razsvetljavo in za gonilno moč kvečjemu še za likanje. Drugod uporabljajo kot kurivo alkohol (v posebnih pečeh), potem petrolej, bencin, itd. V velikih pustinjah kot je Sahara, kjer ni dreves in kuriva, nosijo na velblodih v vrečah posebno kurivo, ki je visoko cenjeno, četudi so le posušeni odpadki goveje živine. V Indiji je na tisoče trgovcev, ki ne trgujejo z ničemer drugim kot le s takim kurivom, ki izvira od »svetih« krav, katerih je v Indiji vse polno in ki so prava šiba za prebivalstvo, ker jih ne sme nihče ubiti in morajo vse poginiti naravne smrti.

Notranja vrednost kuriva.

Notranja vrednost kuriva zavisi od množine kalorij, ki so skrite v kurivu. Čim več kalorij ima kurivo, tem več je vredno. Koliko kalorij vsebujejo posamezna kuriva? Vsak kg

smrekovine	ima	5.000
hrastovega lesa	ima	4.800
rjavega premoga	ima	4.800
črnega premoga	ima	6.000 do 8.000

alkohola	ima 7.100
gorilnega plina	ima 10.000
bencina	ima 10.500 do 11.000
vodika	ima 34.000 kalorij.

Kaj pomeni, da ima hrastov les 4800 kalorij? Zgoraj smo rekli, da potrebujemo 100 kalorij, da segrejemo 1 liter vode od 0° do 100°; ker ima 1 kg hrastovega lesu 4800 kalorij, pomeni to, da bi lahko z 1 kg hrastovega lesu spravili do vretja 48 litrov ledenomrzle vode. Seveda bi morali ujeti prav vso toploto, ki jo da 1 kg hrastovega lesu, kar pa nam ni mogoče v praktičnem življenju, ker izgine zelo mnogo toplote in celo velika večina vse toplote v okolico ognja.

Iz zgornjih številke je razvidno, da vsebuje največ kalorij vodik, katerega pa v življenju prav malo rabijo v kurilne svrhe, ker je prenevaren. Največ se na svetu rabi kot kurivo les in pa premog.

Les.

Les dobivamo od rastlin, od dreves, iz gozdov, ki pokrivajo skoraj tretjino zemeljske površine, največ v Južni Ameriki (do 46%), najmanj pa v Avstraliji (16%). V Evropi je z gozdom pokritih 31% vse površine. Najmanj gozda v Evropi je na Irskem, kjer ne pokriva niti 1% površine, največ pa na Švedskem, kjer je 48% vse površine pokrite z gozdom. V Italiji je 13% vse površine pod gozdom, v Jugoslaviji pa 31%. Zato tudi izvažajo Jugoslavija zelo mnogo lesa, in sicer največ baš v Italijo.

Zdaj je na lesu najbolj bogata Sovjetska Rusija, ki ima še na milijone hektarjev gozda, v katerem ni še nikdar pela sekira. Vsa severna Rusija in velikanski predeli Sibirije so pokriti z gozdom. V zadnjem času tudi večkrat čitamo, da prodaja Rusija v inozemstvo velikanske množine lesa, in sicer tako poceni, da ne morejo druge države konkurirati. Zato je v zadnjih letih cena lesu občutno padla.

Premog.

Na vsem svetu se danes izkoplje okoli 1.200 milijonov ton (= 1000 kg) črnega premoga in okoli 220 milijonov ton rjavega premoga, skupno torej nad 1.500 milijonov ton premoga. Če upoštevamo, da je na vsem svetu kaj manj kot 2000 milijonov ljudi, potem vidimo, da se izkoplje letno skoraj po 8 kvintalov premoga na vsako osebo, ki živi na svetu. V Italiji je zelo malo premogokopov, zato pa mora Italija uvoziti skoraj ves premog, ki ga potrebuje, ker domača proizvodnja premoga krije komaj 3 do 4% vse potrebe. Italija potrebuje namreč okoli 140 do 150 milijonov kvintalov premoga, dočim ga izkoplje v notranjosti komaj 7 do 8. Ves ostali mora uvoziti, in sicer največ iz Anglije, potem pa iz Nemčije, nekoliko tudi iz Francije, Poljske in Češke, malenkost tudi iz Amerike.

V Evropi se izkoplje letno okoli polovica vsega premoga na svetu in od tega približno eno tretjino v Angliji, nad eno petino v Nemčiji, kateri sledi po izkopani količini Francija, tej Poljska, tej pa Sovjetska Rusija. Na vsem svetu pa se izkoplje največ premoga v Zedinjenih državah Severne Amerike, kjer izkopljejo več premoga kot v ostalem delu Amerike, v Afriki,

Avstraliji in Aziji skupaj. S tem pa ni rečeno, da bo vedno tako ostalo; v bodočnosti se bo izkopal zelo mnogo premoga tudi na Kitajskem, kjer so odkrili zelo bogata premogovna ležišča.

Rekli smo, da se izkoplje na svetu po skoraj 8 stotov premoga na osebo. Kam pa gre ta premog? Kam stavi Italija svoj premog, če ga potrebuje okoli 150 milijonov stotov ali nad 350 kg na vsako osebo? Večino premoga porabijo železnice, mnogo pa ga porabijo tudi tvornice za kurjavo parnih strojev.

Petrolej.

Iz zemlje privre petrolej v obliki težkega olja, katerega potem čistijo v posebnih čistilnicah (rafinerijah). Iz 100 kg surovega olja dobijo

38 litrov bencina,

7 litrov svetilnega petroleja,

46 litrov nafte ali težkega olja za kurjavo,

4 litre mazalnih olj,

5 litrov različnih drugih snovi. Torej imajo masalna olja, petrolej in bencin isti izvor, t. j. petrolej ali kameno olje. Na vsem svetu načrpajo danes letno okoli 2000 milijonov kvintalov surovega petroleja ali približno 1 kvintal na vsako osebo. Nad dve tretjini vsega petroleja pridobivajo v Zedinjenih državah Severne Amerike; v Evropi pa 200 milijonov, in sicer 140 milijonov kvintalov v Rusiji, 50 milijonov kvintalov v Romuniji, 7 milijonov kvintalov na Poljskem in komaj 2 milijona kvintalov v vsej ostali Evropi.

Petrolej je danes na svetu eden najvažnejših predmetov in veliki kapitalisti se ne zanimajo za noben drugi predmet tako kot za petrolej, predvsem za nove vrelce. Živimo pač v dobi avtomobilov in aeroplanov ter drugih motorjev, brez katerih ni moderne industrije. Motorje, letala in avtomobile goni bencinova sila; in kdor je gospodar bencina, kdor ima v rokah petrolejske vrelce, gospodari tudi čez svet, posebno če bi to veljavno kurivo jelo usihati in se ne bi našlo nadomestilo.

Zato pa skušajo znanstveniki v mnogih državah, predvsem v tistih, ki niso oblagodarjene s petrolejskimi vrelci, najti novo gorilno sredstvo, ki bi nadomestilo petrolej. V Franciji in v Italiji zahtevajo vinogradniki, naj se uporablja za gorivo mesto bencina ves alkohol, ki se dobi iz melase, ki ostane pri izdelavi sladkorja; vinogradniki zahtevajo, da se za hrano rabi le špirit, ki se pridobiva iz vinskih tropin in slabega vina.

ZA KUCHARICE.

Konserva iz kutin. — Vzemi 80 dkg olupljenih kutin — pol kg sladkorja.

Raztopi na ognju sladkor, priloži pol kozarca vode ter pusti, da nekaj časa vreje, in nato deni h kraju. — Zreži medtem kutine na zelo tanke koščke, deni jih v bakreno kozico k ognju ter dodaj kozarec vode. Kozica naj bo vedno pokrita, toda od časa do časa pomešaj kutine in jih zmečkaj s kuhalnico. Kadar so kuhane, dodaj jim že raztopljen sladkor, pomešaj večkrat in pusti, naj vreje, dokler niso dobro kuhane. Da so kuhane, spoznaš, če vzameš malo konserve s kuhalnico in vidiš, da pada z nje v kosih ali kepcah.

Z.

NOVE KNJIGE.

Klasje. — Mladinska čitanka. Uredil dr. Anton Kacin. Izdala Goriška Mohorjeva družba, V Gorici 1930. — Knjiga, ki obsega 250 strani, prinaša 157 sestavkov slovenskih pesnikov in pisateljev. Kleno, žlahtno klasje z naše njive! Tu poje moška, polna Prešernova beseda modrosti in življenja, ob njej teko živahni Župančičevi mladinski verzi, pa spet otožno in rezko govori Ivan Cankar in za njim drugi naši veliki in mali. Ko prebiram te umetnine, ki sem jih že drugje bral, se mi obnavlja njih živa domačnost, globlje čutim, da so iz naše zemlje vzrastle, da tečejo po ritmu slovenske duše, ki je svojski, le za nas prav občutljiv. Dr. Kacin je »Klasje« prav srečno izbral. Dve vrline je vredno podčrtati. Prvič to, da je »Klasje« sveže, zanimivo, ker je v njem zbranih dokaj novih ali težko dostopnih spisov in odlomkov in ker so skoro vse izbrane stvari po notranjem občutju in izrazu močne. Drugič hvalim to, da veje iz knjige dih morja, naše ožje domačije, o čemer pojejo Pregelj, Alojzij Gradnik, Bevč, Joža Lavrenčič in drugi. »Klasje« ima trajno vrednost.

Založba »Modra ptica« je izdala v lepi opremi sloveči roman Walterja Scotta »Ivanhoe«. Prevod Vladimira Levstika je mojstrski; odlikuje se po klenem, najfinejši tenčini zajemajočem jeziku, ki kljub obilju besedišča živahno in gladko teče. »Ivanhoe« je najznamenitejše Scottovo delo, napeto, romantično, z ostro risanimi značaji. — V prav drugo smer, v sodobno krščansko življenje kaže legenda »Sveti Boštjan iz predmestja«, prevod dela Franca Herwiga (St. Sebastian in Wedding). Herwig je najjačji povojni nemški pisatelj katoliške smeri. V vrsti romanov razglablja vprašanja sodobnega človeka v vrvežu velemesta. »Sveti Boštjan« je burna, izrazita zgodba modernega apostola v Berlinu, topla, življensko resnična, da ko jo bereš, te nje umetniška lepota in življenska globokost silita, da jo potrjuješ. P. Roman Tominec je to jezikovno skopo, izrazito delo verno in z okusom preložil. Legenda je izšla v II. zvezku Krekove knjižnice.

MODROST STARIH.

Nikar naj modrost starih ne gre mimo tebe, zakaj oni so se jo naučili od svojih očetov in ti se boš od njih naučil umnosti in boš znal odgovoriti, ko bo treba.

* * *

Telo človekovo je med vsemi telesi zemeljskih životinj edino, ki ni nagnjeno navzdol, ampak je pokončno za gledanje v nebo in za premišljevanje nebeških reči.

* * *

Prvo znamenje urejenega duha je, tako se mi zdi, da človek lahko trdno drži samega sebe.

* * *

Kdor krivega oprosti in kdor nedolžnega obsodi, sta oba enako podla.

* * *

Pitagoras uči, da je treba posebno brigo imeti za dva časa, za jutro in večer; to je za tiste reči, ki jih bomo morali storiti, in za tiste, ki smo jih storili.

* * *

Vrč dolgo ohrani duh po snovi, ki smo jo bili vanj dejali.

* * *

Ko se zaleze v duše hinavščina, stopi na mesto navdušenja preračunjenost, na mesto srca možgani in vsak vzor ugasne.

* * *

Najbolj učinkoviti lek za zdravje telesa in duše je vzdržnost.

* * *

Agésilaoa je nekdo vprašal, kako bi mogel postati drugim všeč. Odvrnil mu je: »Če boš delal dobre reči in malo besed.«

* * *

Vsake stvari, ki je pogostna, se zavoljo obilne rabe naveličaš. Vsaka stvar, ki je redka, je navadno ljuba. Dragoceni poper se pri Indijcih ceni manj od dišečih trav.

SLUGA V ŠOLI.

Swift, ki je spisal slovečo zgodbo o Robinsonu, je bil škrtavega značaja in ni imel odprtih rok za služinčad. Nekega dne mu je eden njegovih prijateljev poslal v dar veliko postrv. Služabnik, ki mu jo je moral nesti in ki je že bil večkrat nesel Swiftu dragocene darove svojega gospodarja, ne da bi mu bil Swift dal kaj na grade, je kaj slabe volje šel na pot. Ko je prišel k Swiftu, je položil ribo na bližnjo mizo in rekel: »Tu je riba, ki jo pošilja gospodar.« Swift se je vznevoljil, da da je sluga tako robat, in ga je poučil: »Gospodič, vedite, da se naročila ne izvršujejo tako surovo. Sedite sem na moj prostor. Jaz bom prevzel vašo vlogo. Pazite, da boste imeli kaj haska od te vaje.« Potem je Swift spoštljivo stopil pred slugo (ki je bil sedel v naslanjač), se priklonil, držeč roke kakor da bi nosil ribo, in rekel:

»Blagorodje, moj gospodar mi je naročil, naj Vam sporočim njegove poklone in Vas prosim, da izvolite sprejeti ta mali dar.«

»Dobro, dobro«, je resno in milostno odvrnil sluga, »dobro, mladenič; zahvalite se svojemu gospodu in tu imate en goldinar za Vašo mujo.« In je napravil, kakor da mu stisne v roko novce.

Swift se je nekolikanj zmedel, dal služabniku nekaj novcev in ga vljudno odslovil.

ZVITI NORČEK.

Francoski kralj Ludovik XIV. je imel pri sebi dvor- nega norčka, po imenu Dominika. Ko se je nekdanj na- hajal pri kraljevi mizi, je željno pogledoval po krož- niku jerebic. Kralj je zapazil požrešne poglede in dejal strežniku:

»Dajte tisti krožnik Dominiku.«

»Kako, Veličanstvo? Tudi jerebice?« je vprašal Do- minik.

Kralj je razumel in odgovoril: »Da, tudi jerebice.«

Dvorni norček je pojedel jerebice in spravil krož- nik, ki je bil zlat.

ZGODBA O OBESENCU.

V severoameriški državi Texas je živel proslul raz- bojnik, ki so mu naredili naziv Jim Cocktail. Potem ko je že več let strahoval vso deželo, so ga ujeli in obsodili na smrt v mestu Waterford; obsodil ga je sodnik Wata- nose.

Ko je napočilo jutro usodnega dne, je prišel sodnik z ječarjem in stražniki ter odprl Jimovo celico.

»Gospod,« — je dejal sodnik, — »kmalu bo osma ura. Trg je nabasan z ljudmi, ki čakajo. Vstanite in sledite pravici.«

Na postelji je ležal obsojenec, obrnjen proti steni. Ni se ganil.

»Gospod,« — je sodnik grozeče povzdignil glas — »ali se Vam zdi pravi čas za spanje?«

Oni pa kar tiho.

»Gospod!« — je zakričal sodnik — »zganite se in pridite na vešala!«

Obsojenec je ležal nepremično. Ječar je stopil k njemu, ga prijel, stresel...

— »Gospod sodnik, to je lesen možic!«

Na prsih je imel listek, ki je pravil:

»Gospod sodnik, odpustite mi, če se zazdaj odpo- vem časti, da bi me Vi obesili. Važni opravki me silijo drugam in me zadržujejo, da se ne morem udeležiti te svečanosti. Puščam Vam pa namestnika; obesite ga, dali so mi ga moji tovariši skozi mrežo, ki sem jo pre- žagal. Odpotujem po isti poti. Vse najboljše Vam želi Vaš vdani Jim Cocktail.«

»Obesimo možica!« — so dejali stražniki. — »Tako mu je podoben, da nihče ne bo nič zapazil.«

In res so vlekli možica na morišče, ko da bi šlo za pravega umirajočega, podpirajoč ga pod pazduhami, ker je padel v nezavest. Ljudje niso nič zapazili in sodnik je imel govor:

»Gospodje, obsojenec, od katerega ste pač pričako- vali kakšno drzno kretnjo, vredno njegove burne pre- teklosti, leži tu na odru napol mrtev od strahu. Prosi me, da mu oprostite. Obljubil mi je, da umrje kot poštenjak in to obljubo vam sporočam.«

Povlekli so vrv in mrtvec je lepo zabingljaj. Tu pa se je začela komedija. Zdajci je bilo čuti, da se je v mrtvecu nekaj sprožilo in iz njega je zadonela vesela koračnica, on pa je, gnan od notranjih vzmeti, jel plesati.

Sodnik je s svojim bedastim obrazom vredno izpol- njeval komedijo, radi katere je občinstvo pokalo od smeha.

ZA SMEH.

Na plesu. — Gospodar: »Slišite, godci, morate hi- treje igrati! Imamo še štiri sodčke piva, ki ga moramo potočiti.«

Iznajdljivi Ribničan. — Ribničan je poslal svojega sina v mesto k sedlarju z naročilom, naj mu naredi ko- mat za konja. Sin si pa ni mogel zapomniti besede »ko- mat«. Zato mu je oče svetoval, naj med potjo venomer ponavlja besede: »Komat konju za vrat!«

Sin je storil tako. Ko je pa prišel k sedlarju, mu je beseda »komat« kljub temu ušla iz spomina. Toda Rib- ničanje so brihtne glave pa je sin kar koj pravo iztuhtal. Dejal je sedlarju: »Naredite mi tistega vruga, ki se na- šemu konju na vrat nalaga!«

Razgovor v pisarni. — »Gospod šef, na plači mi boste priboljšali, kaj ne?«

»Da, seveda, če bom z vami zadovoljen.«

»Mar niste zadovoljni z menoj?«

»Ne, ker zahtevate priboljšek.«

Med trgovci. — Trgovec Anžur: »Imam v pisarni knjigovodjo, ki je pri meni osivel.«

Trgovec Frluga: »To še ni nič. V moji pisarni je blagajničarka, ki je pri meni že porumenela, pordečila, prav v zadnjem času pa počrnela.«

Nova sobarica. — Gospa Štularjeva je dobila novo služkinjo, kateri je razložila vse njene dolžnosti in opravi- vila. Končno jo še vpraša: »Kako pa vam je ime?«

»Gospodična Micka mi je ime,« se je odrezala služkinja.

»Pa vendar ne boste zahtevali, da bi vas klicala ,gospodična Micka'?« je dejala ogorčena gospa.

»Ne, ne, gospa, ne bo potreba, saj imam s seboj bu- dilko!«

